

פענוח הערות ומראי-מקומות.

לך לך – ז' מ"ח.

תפלת המנחה של ערב י"ט הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין מלשאול:

שו"ע הרב שם. "בִּרְפֵת הַשָּׁנִים" צָרִיךְ לִשְׁאֹל בְּהַ מְטָר בִּימֹת הַגְּשָׁמִים. וּמִפְנֵי מָה קָבְעוּ הַשְּׁאֵלָה בְּ"בִרְפֵת הַשָּׁנִים", מִתּוֹךְ שֶׁהִיא פְּרִנְסָה קָבְעוּהָ בְּבִרְפֵת פְּרִנְסָה. וּמִתְחִילִין לִשְׁאֹל בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל מֵלִיל ז' בְּמִרְחֶשְׁוֹן, לְפִי שֶׁהִיא אֲרֶז הָרִים וְצָרִיכָה לְגִשְׁמִים מִיָּד אַחַר הַחֵג. וְהִיא רְאוּי לִשְׁאֹל בְּהַ מִיָּד אַחַר הַחֵג אֲלֵא שֶׁאַחֲרֵי הַשְּׁאֵלָה ט"ו יָמִים אַחַר הַחֵג, כְּדֵי שֶׁיִּגְיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבִּישְׁרָאֵל שֶׁעֲלָה לְרַגֵּל לְבֵיתוֹ לְגִהַר פְּרֵת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב הַיּוֹמֵר רְחוֹק מִירוּשָׁלַיִם, וְלֹא יַעֲצִרְנוּ הַגְּשָׁם (וְאִם לְאַחַר הַחֲרָבָן הַיּוֹמֵר מִתְאַסְּפִים גַּם כֵּן מִפְּלֵ הַסְּבִיבוֹת בִּירוּשָׁלַיִם לְרַגֵּל, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים גַּם הַיּוֹם, לְפִיכָּה לֹא בְטָלוּ תְּקֵנֵת חֲכָמִים שֶׁתְּקַנּוּ הַשְּׁאֵלָה בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל בְּז' בְּמִרְחֶשְׁוֹן).

וּבְכַבֵּל וְכִיּוֹצֵא בְּהַ שֶׁאֵינָה אֲרֶז הָרִים פְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל וְאֵין צָרִיךְ לְגִשְׁמִים מִיָּד אַחַר הַחֵג — מִתְחִילִין בְּלִיל ס' אַחַר תְּקוּפַת תְּשֵׁרֵי, יוֹם הַתְּקוּפָה יוֹם הַשְּׁאֵלָה הֵם בְּכָלֵל הַס', נִמְצָא לְעוֹלָם ב' יָמִים בֵּין הַתְּקוּפָה לִשְׁאֵלָה, שֶׁאִם הַתְּקוּפָה בְּיוֹם א' — הַשְּׁאֵלָה הִיא בְּלִיל ד'. וְס' יוֹם אֵלּוּ אֵין מוֹנִין אוֹתָם מֵעַת לְעַת, אֲלֵא אֶפְלוּ נִפְלָה הַתְּקוּפָה בְּיוֹם מִתְחִילִין לִשְׁאֹל בְּלִיל ס' מִיּוֹם זֶה. וְאֵנוּ מְנַהֲגִים כְּכֵן בְּכָל בְּכָל מְקוֹם. וְיֵשׁ שֶׁתְּמַהוּ וְחִלְקוּ עַל זֶה, אִם שֶׁאֵנוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵי חֲכָמֵי בְּכָל מְקוֹם וְעוֹשִׂים כְּמוֹתָם בְּמְקוֹם שֶׁנִּחְלְקוּ חֲכָמֵי בְּכָל וְחִיב וְאֵסוּר וְהִתֵּר וְחִיב וְפִטוּר וְטִמְאָה וְטָהֳרָה, אֲבָל בְּדָבָר הַתְּלִי בְּצָרָה הַשְּׁעָה וְאֵין בּוֹ שְׁנוּי לְעֵבֶר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה — רְאוּי לִלְקוֹ אַחַר הַשָּׁנִים וְהַמְקוּמוֹת וְהַזְּמַן, שֶׁבְּכָל שׁוֹכְנֵת עַל מִיָּם רַבִּים וְאֵין צָרִיךְ לְגִשְׁמִים עַד ס' לְתְּקוּפָה, אוֹ הִיא זְמַן הַזְּרַע מְאֻחֵר בְּכָבֵל, אֲבָל בְּאַרְצוֹת אֵלּוּ שֶׁזְּמַן הַזְּרַע הוּא מִחֲצֵי תְּשֵׁרֵי וְאֵילָךְ

(2) של"ה תושב"כ ר"פ וישב. שלשה פרשיות אלו עולות בקנה אחד מדברות מענין עסק יוסף עם אחיו, שהלך לראות שלום אחיו ושלום הצאן וקרהו כל הסיפור, על כן כללתינהו ובחזקא מחתא מחתינהו יחד בחוט המשולש. ויען כי באלו פרשיות חלו ימי חנוכה או לפניהן או לאחריהן ולכל זמן ועת לכל חפץ, כי בודאי גלגול המועדים של כל השנה הנה אלה מועדי ה' הן, מועדי דרבנן או תענית וט' באב בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כי הכל מיד ה' השכל. וענין יוסף יהיה ג"כ במלכות חשמונאי בימי יון כמו שיתבאר, שאז נחשבו כצאן לטבחה למסור נפשינו לקדש שמו הגדול. וזה צאן יוסף וחנה ושבעת בניה עדים נאמנים על קדושת שם המיוחד שעשו בימי יון. ונרמזו ג"כ בתבית חנוכה אותיות חנה כ"ו הוא שם המיוחד העולה כ"ו, וכל זה יתבאר:

(3) תענית י עמוד א. בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. רבן גמליאל אומר: בשבעה בו, תמשה עשר יום אחר החג. כְּדֵי שֶׁיִּגְיעַ אַחֲרוֹן שֶׁבִּישְׁרָאֵל לְגִהַר פְּרֵת.

(4) רמב"ם הלכות תפילה פרק ב הלכה טז. משבעה ימים במרחשון שואלין את הגשמים בברכת שנים פל זמן שמזכיר הגשם. במה דברים אמורים בארץ ישראל. אָבֵל בְּשֹׁנֵר וּבְסוּרְיָא וּבְמִצְרַיִם וּבְמִקוּמוֹת הַסְּמוּכוֹת לְאֵלּוּ וְהַדּוֹמִין לָהֶן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּיוֹם שְׁשִׁים אַחַר תְּקוּפַת תְּשֵׁרֵי:

(5) שו"ע או"ח ר"ס קיז. ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי [ויום התקופה הוא בכלל ה'ס'] [הגה"מ פ"ב] ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון ושואלין עד

הדבר גדוע שאם לא ירדו גשמים מיד אחר הנרע שהוא מתקלקל שהעופות והעכברים יאכלוהו פלו — למה לא נעשה כבני ארץ ישראל ששואלין הגשמים בז' במרחשון, כי בדבר זה אין מחלוקת בין בני בבל ובין בני ארץ ישראל, שינתנו אלו טעם לדבריהם שראוי לעשות כה ואלו נותנים טעם שראוי לעשות כמותן, אלא שבבבל היו עושים כפי הצריך להם ובארץ ישראל כפי הצריך להם, וכן בכל ארץ שהיא רחבת ידים ראוי לעשות כה כפי הצריך לכלה, אפלו לשאל גשמים בימות הסמה אם צריכים לכלה. אבל מקומות הצריכים גשמים בימות הסמה ואינם נקראים ארץ בפני עצמה — כיהודים דמי, ושואלין ב"שומע תפלה", שהוא מקום שאלת כל צרכיו של אדם כמו שיתבאר בסיומן ק"ט. אבל ב"ברכת השנים" אין רשאי לשנות מטבע הצבור מפני צורך עצמן ולשאל מטר בזמן שהוא מזיק לרב העולם. ואם טעו ושאלו בברכת השנים — מחזירין אותם כמו יחיד הטועה. וגם ב"שומע תפלה" אין שואלין אלא כל יחיד לעצמו בתפלת לחש, אבל אין אומרים "ותן טל ומטר" בתפלת הצבור שהיא חזרת השליח צבור, אלא מרצין לפניו ותבאר בתענית ובסליחות ובמזמורים ופסוקים של מטר, ואין השליח צבור משנה ממטבע הצבור לומר בפרוש "ותן טל ומטר" ב"שומע תפלה". ולענן הלכה לא נתקבלה סברא זו, שפיר נהגו מעולם בכל תפוצות ישראל שבחזון לארץ לילך אחר בני בבל בזה. ולפי זה אם ארץ אחת צריכה לגשמים בימות הסמה, אפלו היא רחבת ידים כמו אשפנ"ז בכללה או ספר"ד בכללה, נאפלו ארצות רבות רחבות ידים — כיהודים הם וב"שומע תפלה". ומכל מקום אם ארץ אחת פלה צריכה למטר בימות הסמה וטעה בה היחיד ושאל מטר ב"ברכת השנים" — יכול לסמוך על סברא זו בדיעבד, ואינו מחויב לחזור אלא אם רוצה לחזור ולהתפלל בתורת נדבה (ואין צריך לסדש בה דבר פינו שמתפלל על הספק, כמו שנתבאר בסיומן ק"ז וק"ח). והוא הדין אם בארצות אלו טעה היחיד ושאל מטר מז' במרחשון ואילך — אינו מחויב לחזור:

6) ריטב"א תענית שם. מתני' בג' במרחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר בז' בו שהם ט"ו יום כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת. פי' בין לת"ק בין לר"ג משנתינו בזמן שבית המקדש קיים היא שנויה ולכ"ע זמן גשמי' הוא לאחר החג אלא בזמן שבית המקדש קיים חיישי' לעולי רגלים שלא יעצר' הגשם בחזרתו ונמצאת מכשילן לעתיד לבא ור"ג חיישי' לכלהו לעולי רגלים ואפי' לאחרון שבהם ויהבי להו ט"ו יום

אחר החג ואע"ג דאמר' התם שא"י היא מהלך מ' יום לפי שהוא מהלך ת' פרסה על ת' פרסה ומהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות וירושלם באמצע ארץ יש' ויש ממנה לכל צד הגבולי' מהלך כ' יום אפי' הכי כדי שלא תתאחר זמן השאלה מז' בו שהוא זמן רביעה בינונית לרבי מאיר רמו עליהו דלזלו האי טפי מאדם בינוני או שילכו בלילה קצת כדי שיגיעו לביתם בט"ו יום ות"ק חיישי' לעולי רגלים אלא דסבר דמיסתיין דניתן להו להליכה י"ב יום עד ג' במרחשון שיחזרו רוב ישרי' לבתיהם ואידך מיעוטא ליזלו ביממא ובליליא כי היכי דלא תתמנע שאלת גשמים אמתולטיהו כולי האי ויתחילו לשאול ב"ג במרחשון שהגיע רביעה ראשונה אבל ר"ג סבר דמיסתיין שנקצ' להם מההלך שהוא כ' יום לט"ו יום ונמתין לשאול עד רביעה שניה וזהו שהוצרך לפ' בז' בו שהם ט"ו יום ולא לאשמועי' מנינא דהאי ידעי' דבז' בו ט"ו יום הם אלא לטעמ' דאמרן ונקט נהר פרת שאותו הגדול היה מפורס' יות' וגם הי' מיוש' יות' משאר הרוחו' בזמן שהוא מפני נהר פרת שמימיו מתברכי' ופרין ורבין ודוקא שאל' הוא דמאחרי הני תנאי כולי האי מהאי טעמא אבל בהזכר' מקמי הדין היא לדידהו כחד מהני תנאי דלעיל ואפשר דסברי לן כרבי יהודה דקיימא לן כותיה ולדידהו שאלה לחוד והזכרה לחוד ודוקא בזמן שבית המקדש קיים דאיכא עולי רגלים אבל לאחר החזרה דליכא עולי רגלי' מודו דמשעה שהתחיל להזכיר מתחיל לשאול ומתחיל להזכיר מ"ט האחרון כדברי רבי יהוד' דקיימ' לן כותיה ובערב למוצאי י"ט שהוא חול ויש בו שאלה מתחיל לשאול:

רע"ב למשנה תענית שם. האחרון שבישראל לנהר פרת. אותן שעלו לרגל החוזרים לבתיהן, ולא יפסיקום הגשמים:

פרש"י ב"מ כח עמוד א ד"ה כדי שיגיע כו' - ולא ידביקוהו הגשמים אלמא כולי האי בעינן ומתני' תני שלשה:

תענית ד עמוד ב. אומר רבי אסי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה. אומר ליה רבי יירא לרבי אסי: ומי אומר רבי יוחנן הכי? והתנן: בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים, רבן גמליאל אומר: בשבעה בו. ואמר רבי אלעזר: הלכה כרבן גמליאל! אומר ליה: גברא אנגברא קא רמיית! איבעית אימא, לא קשיא: פאן לשאול, פאן להזכיר. והאמר רבי יוחנן: במקום ששואל מזכיר! והוא להפסקה איתמר. והאמר רבי יוחנן: התחיל להזכיר —

מתחיל לְשֹׁאֵל, פֶּסֶק מְלֻשָׁאֵל — פֶּסֶק מְלֻשָׁאֵל. אֶלְא, לֹא קְשִׁיָּא: הָא לֵן, הָא לְהוּ. מַאי שְׁנָא לְדִינָן — דְּאִית לֵן פִּירֵי בְּדַבְרָא, לְדִינָהוּ נְמִי אִית לְהוּ עוֹלֵי רְגְלִים!

רש"י ד"ה אית להו עולי רגלים — ואם ירדו להן גשמים קשה להן בחזירתן:

רבינו חננאל. אלא לא קשיא הא דר' יוחנן לבני ארץ ישראל והא דאמר רבי אלעזר עד ז' במרחשוון לבני בבל משום דאית להו פירא בדברא והמטר מפסידם ואקשינן בני ארץ ישראל נמי יש להם עולי רגלים.

רבינו גרשום. הא לן והא להו הא דאמר הלכה כר"ג דאינו שואל עד שבעה במרחשוון היינו להו לבני בבל דאית להו פירי בדברא ואין צריכין לגשמים עד ז' במרחשוון והא דאמר הלכה כר' יהודה דבבא מזכיר ושואל לן בא"י דלית לן פירי בדברא: אית להו עולי רגלים ואם יורדין גשמים. אינן יכולין לחזור מפני הגשמים.

רש"י תענית י עמוד א שם. כדי שיגיע האחרון — כלומר קודם ביאת מים לנהר פרת שהוא רחוק יותר:

מאירי שם. המשנה הרביעית בשלשה במרחשוון שואלים את הגשמים וכו' מתוך שלא בא ענין שאלה במשניות שלפניה אלא אגב גררא כמו שביארנו בא עכשו לבאר זמן שאלה מאימתי הוא מתחיל ואומר עליה שמתחילים לשאול בג' במרחשוון על דרך מה שכתבנו שהוא זמן רביעה ראשונה רשב"ג אומר אין שואלין אלא בז' במרחשוון שהם ט"ו ימים אחר יום אחרון של חג כדי שיגיע אחרון שבארץ ישראל ר"ל מי שממתין לצאת עד שיעבור החג עד לנהר פרת ולא ירבו מימיו כ"כ עד שלא יוכלו לעבור:

שה"ג** שדי חמד כרך ע עמוד א'תתיד. ראה בסוף.

(7 שו"ע חו"מ סמ"ג סכ"ט. אם כתוב בשטר עד אחר הפסח היינו עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת (עד כאן יום כ"א):

שו"ך ס"ק מז. היינו עד שיעברו כו'. דין זה נ"ע דנא מסתבר זמן רחוק כל כך ומכ"ש דקשה דלפי זה אם כתוב בשטר אחר חג השבועות או אחר חג הסוכות היינו עד רוב הימים וכ"כ הר"ן ס"פ מי שאחזו להדיא דלפ"ז אם נשבע לפרוע אחר חג הסוכות יש לו ג' חדשים וזמן רב כזה דחוק מן השכל. לכך נראה כמו שפי' רבינו חננאל

הביאו הר"ן והרשב"א בחזושי ו הרא"ש שם דאחר הרגל היינו ט"ו יום אחר הרגל ולא שלא פסח או שבועות או סוכות ואע"פ שהרשב"א והר"ן שם כתבו על דברי ר"ח שלא נתברדו דבריו היינו משום שלא ידעו מנין לו כן אבל כבר נידע שכל דברי ר"ח הם דברי קבלה מן חכמי הש"ס שהיה גאון קדמון מהגאוני' וכ"כ הרא"ש ספ"ק דנדה וס"פ שבועת הדיינים ושאר פוסקים בכמה מקומות שדברי ר"ח דברי קבלה ועוד שנ"ל מקור נדברי ר"ח מפ"ק דתענית ומייתי לה בפ' אלו מציאאות (בבא מציעא דף כ"ח) ע"ח ר"ג אומר שואלין על הגשמים ב' במרחשוון ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבא"י לנהר פרת וק"ל הכי נמצא דכל פעם שהיו ישראל עולים לרגל לא היו יכולין להגיע לבתיהם אחר הרגל אלא בט"ו יום והיה דומה להם כאלו הם עדיין בא"י עסוקים בעניני הרגל כל זמן שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת וא"כ אחר הרגל מיקרי ט"ו יום ואע"ג דהשתחא אנן בגולה מ"מ לשון אחר הרגל נמשך מהם וכה"ג אשכחן טובי וגם הרא"ש ס"ס מי שאחזו נראה שפוסק כר"ח וכ"כ ברמזים שם וכ"פ בפשיטות בטור ת"ע סי' קמ"ד וגם רבי ירוחם בחנק אוה נתיב כ"ד ח"א הביא דברי ר"ח בלי שום חולק עליו. ותימה עליו על מ"ש בסתם בס' משרים נ"ד ח"ד דעד הפסח היינו עד שיעברו רוב ימים שבין פסח לעצרת. ואפשר ר' ירוחם מחלק בין פסח לשאר רגלים אע"פ שהוא דוחק לפרש דבריו שבנתיב כ"ד בשני רגלים וכן משמע להדיא בעיר שושן דדוקא בפסח דינא הכי שכתב וז"ל דכיון דפסח ועצרת שייכי להדדי שסופרים ספירה מפסח עד עצרת הם כולם נחשבים כמו שבוע אחת כו' ע"כ ולפי זה מ"ש הר"ן דלתשובת הרי"ף ה"ה בסוכות יש לו ג' חדשים אינו מוכרח די"ל דדוקא בפסח פסק הרי"ף כן ע"ש. ולפ"ז אפשר דגם המחבר לא קאמר אלא בפסח ולא בשאר רגלים. אבל בדברי הרמ"ה שהביא הר"ן שם מבואר דבכל רגל חשבינא ליה המחצית ע"ש. ובשלטי גבורים ס"פ מי שאחזו כתב וז"ל ואם אמר אחר הרגל הרי הוא כאלו אמר אחר החדש ונותני לו כל ימי השבת שהם אחריו כבקו' הראיות עכ"ל ואני לא ידעתי ראייה לזה. עכ"פ נראה מדבריו להדיא ג"כ דאחר הרגל אינו זמן רב רוב ימים שבין רגל לרגל. ונראה דהרמב"ם פ"ט מה' גירושין והסמ"ג שם והלכות גדונות וראב"ן שהשמיטו דין אחר הרגל דבס"פ מי שאחזו היינו משום דס"ל דכיון דבש"ס קאמר דלית הלכתא כר' מאיר דאמר ל' יום אחר הרגל ולא פי' בש"ס הלכתא מאי אלמא דלש"ס גופא

מספקא ליה והלכך הוי ספיקא דדינא עד כמה נקרא אחר הרגל:

9) מלכים א ה, ה. וַיִּשָׁבּוּ יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל לְכַטֵּחַ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע פֶּלַיִם יָמֵי שְׁלֹמֹה:

10) פרש"י על הרי"ף תענית שם ד"ה כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת – כשחוזרין לבבל מן ארץ ישראל לאחר הרגל.

תוי"ט למשנה תענית שם. לנהר פרת. שהוא בצפונה של ארץ ישראל. כמ"ש רש"י בתחלת ספר יהושע בפסוק מהמדבר וגו' וכן הוא בגמרא בפ' עשרה יוחסין. ומפורש תמצא ביחזקאל סי' מ"ז ומ"ח בחלוקת א"י לעתיד ליי"ב שבטי ישראל באורך ממזרח למערב לכל שבט ושבט ורוחב לכל שבט ושבט בשוה כזה כן זה. מצפון לדרום לכל שבט ברוחב ע"ה מילין. כאשר למדנו מן התרומה שמדתה כך. כמפורש שם בסי' מ"ה. וכתב בה לעומת אחד החלקים. שומע אני שכן הם ג"כ שעור כל א' מהחלקים השנים עשר שהתרומה היא השלשה עשר. וכן ביאר שם רש"י ומפורש בכתוב כי חמשה שבטים בדרום התרומה ושבועה בצפונה. ושברום התרומה היא העיר ירושלים. ונמצאת למד שמקצה הדרום של התרומה ששם העיר הנה הנם שמנה חלקים שכל אחד רחבה ע"ה מילין. צא וחשוב ח' פעמים ע"ה. עולים ת"ר שהם ק"ן פרסאות. ובמשנה ב' פרק ט' דפסחים כתבנו דמהלך יום יו"ד פרסאות. הרי לך שמן ירושלים מדרומה עד קצה הצפון של ארץ ישראל שהוא נהר פרת מהלך ט"ו יום. וכבר כתבתי זה בספר צורת הבית במהדורות לסימן פ'. [*ואל תתמה על השבתות שבתוך אלו הט"ו יום. שהרי אפשר שילך ע"י בורגנים. כדאיתא פרק שואל במסכת שבת דף ק"ן ע"ב. וגם ע"י עיבורי עיר. כמ"ש בטור סימן שצ"ח והואיל ואפשר להיות כן שיערו חכמים בכך ימים כיון שאפשר שאין השבתות מעכבות]:

פסקי התוס' תענית ס"ט. הרחוקים מנהר פרת כגון בני בבל לא היו עולין לרגל:

תוד"ה מאלי' פסחים ג עמוד ב. מאליה מי קספו לך - אע"ג דגדי אין אליהו קריבה רוב פסחיהם היה טלה או שמא הגיד לו ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראה א"נ נציבין חו"ל היא כדמוכח בסיפרי בפ' ראה ועוד בתרגום ירושלמי (בראשית י')

וארך ואכד וכלנה בארץ שנער מתרגם והדס ונציבין וקטיספי:

משנה למלך הלכות קרבן פסח בתחילתו. מצות עשה לשחוט הפסח כו'. כל הני דתנן בפ"ק דחגיגה דפטורים מראה והביאם רבינו לקמן פ"ב מהל' חגיגה נראה דחייבים בקרבן פסח דהא מיעוטא דהנהו בראה כתיבי ולא ילפינן פסח מראה. וזהו שסתם רבינו וחייב הכל. אך ראיתי להתוס' בפ"ק דפסחים (דף ג') ד"ה מאליה שכתבו ור"י בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראה ע"כ. ולא ידעתי הא היכא רמיזא דהני פטירי מפסח ובגמרא לא פטרו זקן מפסח אלא כשאינו יכול לאכול כזית. ולא ידעתי אי אליבא דתוס' לגמרי ילפינן פסח מראה אלא דזה לא יתכן דהא נשים פטורות מראה וחייבים בפסח. ואם נאמר דהני דוקא דכתבו התוס' ילפינן מראה לא ידעתי מנא להו. עוד ראיתי לתוס' שם שכתבו א"נ נציבין חו"ל היא כו'. ולא ידעתי מה הועיל היותו חו"ל דאי לפוטרו מפסח ראשון כל שהיה רחוק ט"ו מיל פטור ואי ס"ל דמי שדר בחו"ל פטור לגמרי אף מפסח שני זה לא ידעתי היכא איתיה ואף במצות ראה לא ראיתי שיפטרו למי בחו"ל. סוף דבר שדברי התוס' מתחלתם עד סופם צריכים אצלי תלמוד:

שה"ג ** שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן רא. וצריך לדקדק מה קדושה נשארה לירושלים לענין חיוב מצות משאר א"י שיהיו מעלין מא"י לירושלים שהי' נרא' שאם בטלה קדושת א"י שהוא הדין שבטלה קדושת ירושלים ונרא' דאפילו דלמאן דאמ' דקדושת עזרא בטלה הני מילי בשאר א"י אבל מירושלים ומקדש לא בטלה דהא ר' יוחנן ס"ל תרומה בזמן הזה דרבנן ואפ"ה קאמ' בזבחים פ' קדשי קדשים (ס"ב ע"א) דג' נביאים עלו מבבל ואחד אמ' מקריבי' ואף על פי שאין בית וכן בפ' השוחט והמעלה (ק"ז ע"ב) א"ר יוחנן המעלה בחוץ בזמן הזה חייב דקדושה ראשונ' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ולהכי חייב משום דראוי לבא לפתח אהל מועד וכגון שבנה מזבח במקומו שאם לא הי' שם מזבח לא הי' ראוי לפתח אהל מועד דכל הקדשים שנשחטו כשנפגם המזבח פסולין כדאיתא התם (שם /זבחים/ נ"ט ע"א) אי נמי במקטיר קטרת או קומץ מנחה דלא בעי מזבח כדאמר' התם (שם /זבחים/ נ"ט ע"א) /מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו והרמב"ם ז"ל בהלכו' מעשה הקרבנו' בסופו לא פי' זה וכתב סתם דהשוחט ומעלה בחוץ בזמן

הזה חייב מכל זה נרא' דיש לחלק בין קדוש' הארץ לקדושת מקדש וכן קדושת חומת העיר לאכול קדשים קלים ומעשר שני אפילו נפול מחיצות אף על גב דקדוש' הארץ בטלה לענין תרומה ומעשרו' לענין קדוש' חומה נשארה במקומה ובקדושתה ואף על גב דבגבוען הוי איפכא שהארץ הית' קדושה לענין תרומו' ומעשרות והותרו הבמות כיון שבנה שלמה הבית נתקדש עולמית ונאסרו הבמות למאן דאית ליה הכי דפלוגתא היא בפ"ק דמגלה (יו"ד /י' ע"א) ובפ' ידיעות הטומא' (ט"ז ע"א) והכי משמע בפ"ק דיי"ט (ג' ע"ב) ובפ' התערובו' (ע"ג ע"א) גבי ליטרא קציעות דר' יהושע ס"ל תרומה בזמן הזה דרבנן ואפ"ה ס"ל מקריבין אף על פי שאין בית כדאיתא בפ"ק דמגילה (שם /י' ע"א) ובפ' ידיעות הטומא' (שם /ט"ז ע"א) ובפ' השוחט והמעלה (ק"ז ע"ב) ומשמע דאיכא לחלק בין קדושת הארץ לקדושת הבית וירושלים דקדוש' הארץ בטלה וקדושת חומת העיר וקדוש' מקדש לא בטלה והנכנס שם היום חייב כרת שאין לנו הזאה ונפקא לן מדכתי' אשר לו חומה אף על פי שאין לו עכשיו והי' לו קודם לכן אי נמי מדכתיב זאת מנחתו עדי עד ומשם נאסרו הבמות וחלוק גדול יש בין קדושת הארץ לקדוש' המקדש שקדושת המזבח וירושלים היא מפני השכינה ושכינה אינה בטילה והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרי' במס' מגילה (כ"ח ע"א) אף על פי שהם שוממים בקדושתן הן עומדים ובילמדנו אמרו בין חרב בין אינו חרב שכינה שם שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים ואומ' קולי אל ה' אקרא ויענני מהר קדשו סלה אמר ר' אחא לעולם אין שכינה זזה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כותלנו ואומר וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ ומה ששנו בברייתא דספרא דמעשר שני אינו נאכל אלא בפני הבית אינו אלא מפני שהקישו הכתוב לבכור להנהו תנאי דס"ל התם דאין בכור נאכל אלא בפני הבית וכטעמא דפירשו עלה בגמרא בפ' ואלו הן הלוקין (י"ט ע"א) ובתמורה בפ' ואלו הן קדשי' (כ"א ע"א) והתם מסיק דקדוש' ראשונ' קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וזאת היא גרסתו של רש"י ז"ל שם בתמורה אף על פי שלא הי' נראה כן מפירושו למס' מכות ומה שאמר בפ' הזהב (נ"ג ע"ב) ובפ' חלק (ק"ג ע"א) במעשר שני שיצא אם פודין אותו אם לאו כגון דנפול מחיצות ואמרו מחיצו' לאכול דאוריית' ומחיצו' לקלוט דרבנן לאו מפני בטול קדוש' מפני חורבן איירי אינו אלא דקרא קפי' אמחיצו' וכדמוכח התם אבל מ"מ נראה דקי"ל דקדוש' ירושלים קיימת היא וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכן הכתוב אומר

והשמותי את מקדשיכם אפי' בשעת שהם שוממים בקדושתן הן אף על פי שהרב ז"ל סובר דקדושת עזרא לא בטלה אף על פי שקדושת יהושע בטלה דס"ל כתנא דסדר עולם אלא שהוא סובר שאף בימי עזרא לא נתחייבו אלא מדרבנן וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל מ"מ למדנו מדבריו שאין קדוש' הבית תלוי' בקדושת הארץ וכן כ' בפ' בהלכו' בית הבחירה והראב"ד ז"ל השיג עליו ואומר שאפי' למ"ד קדוש' ראשונה לא בטל' קדושת הבית בטלה ונתן טעם לדבריו לפי שהי' יודע עזרא שהמקדש וירושלי' עתידין להשתנות ולהתקדש קדוש אחר עולמי' בכבוד לא קדשו לעתיד לבא ולדבריו הנכנס למקדש היום בטומאת הגוף אינו חייב כרת וזו סברא הפוכה הוא. והדבר העולה לנו להלכה הוא שקדושת הארץ כלה בטלה מן התור' ואינן חייבין בתרומה ומעשרות ובשאר חובת הקרקע אלא מדרבנן ובזה שוות שלש ארצות יהודה ועבר הירדן וגליל וקדושת העיר לא בטלה לענין דברים שנאמרו בירושלים דאיתנהו בפ' מרובה (פ"ב ע"ב) וקצתיהו בפ' בני העיר (כ"ו ע"א) והמקדש נשארה קדושתו ואסור ליכנס בו ושמטה ויובל נהגו מדרבנן אפילו בבית ראשון משגלו ראובן וגד דבעינן כל יושביה עליה כדאיתא בערכין (ל"ב ע"ב) ויש סמך וראיה שקדוש' המקדש והעיר היא קיימת שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות ויש בזה רמז במדרש קינות ובמדרש שיר השירים במדרש פסוק אני חומ' ובפסוק אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדם עד בית אלהי בקול רנה ותודה המון חוגג ואמרו כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום כי בבית הכנסת שבירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות החוגגים יותר מג' מאות איש כלם הם נכנסים שם ויושבים רווחים כי עדיין היא בקדושתה וזה סימן גאולה שלישיית:

(12) ספר השיחות תש"ב עמוד 29. תרנ"א שבת פרשה לך לך, אין דערפרי פארן דאוונען בין איך אריין צום פאָטער אין צימער. איך האב אים געטראפן זיצנדיק ביים טיש זייער אויפגעלייגט. ער האט מעביר געווען די סדרה און טרערן האָבן זיך געגאָסן פון זיינע אויגן. איך בין געוואָרן זייער איבעראַשט ניט פאַרשטייענדיק ווי איז דאָס ביידע זאכן צוזאַמען, אַ געהויבענע נע שטימונג און וויינען, אָבער פרעגן האב איך ניט געוואָגט. יענעם שבת ווי אַלע שבת האָט דער פּאָטער שפּעט געדאַוונט, און ווי דער סדר הרגיל איז געווען אין די ווינטער

שבתים, האָט ער נאָכן דאוונען געמאַכט קידוש געגאַנגען מנחה דאוונען און נאָך מנחה, קורץ פאַר דער שקיעה געוואשן זיך צו סעודת שבת. דאן - ווינטער תרנא - איז געווען דער סדר אַז מוצאי שבת פלעגט מיך דער פֿאָטער פארהערן אין דעם וואָס איך האב געלערנט במשך פון דער וואָך, און אויך דעם משניות וואָס איך האב אויסגעזערט בעל פה, און נאָכן פארהערן, ווען דער פֿאָטער פלעגט זיין צופרידן, פלעגט ער מיר געבן אַ מתנה, די מתנה איז באַשטאנען פון דערציילן מיר אַ ספור און אנדייטן און ערקלערן דעם בכך - היוצא פון דעם ספור, אָדער ער פלעגט מיר שענקען אַ מאמר. דאָס זעלבע איז אויך געווען יענעם שבת פרשה לך לך. דער פֿאָטער האָט מיר פֿאַרהערט און האָט מיר געשענקט דעם מאמר ת"ר נר חנוכה, רמג"). מיר האָט זיך זייער געוואָלט וויסן פאַרוואָס דער פֿאָטער האָט אין דער פרי ביים מעביר זיין די סדרה געוויינט האָבנדיק דערצו אַ געהויבענע שטיימונג, איך בין געשטאנען אין פאַרלעגנהייט, ניט קענענדיק זיך באשליסן פרעגן אָדער ניט. דער פֿאָטער האָט באַמערקט מיין פאַרלעגנהייט, האט ער מיך געפרעגט וואָס שטיי איך עפעס אַזוי, אויב איך האָב עפעס צו זאגן זאָל איך זאָגן. האב איך באשלאסן צו פרעגן און האב געפרעגט. דער פֿאָטער האָט מיר געענטפערט אַז דאָס זיינען געווען שמחה טרערן. אַמאָל - אין די ערשטע יאָרן פון דעם אַלטן רבינ'ס נשיאות - האָט ער געזאגט ברבים: מען באַדאַרף לעבן מיט דער צייט". די אינגערע חסידים האָבן דאָן געפרעגט בא די עלטערע וואָס האָט דער רבי געמיינט מיט די דאזיקע ווערטער. עלטערע חסידים האָבן גערעדט וועגן דעם צווישן זיך, - אין כמה יאָרן אַרום האָט דער מיטעלער רבי מבאר געווען דעם וואָרט אין זיין סגנון מיט דעם אמת'ן בינה'דיקן רוחב - אָבער דאן, ווען דער רבי האט דאָס געזאגט - האָבן זיך אפילו די גרויסע חסידים שטארק געמאַטערט אויסגעפינען דעם רבינ'ס מיין מיט זיינע ווערטער מען באַדאַרף לעבן מיט דער צייט". ענדליך האָבן די זקני החסידים - דורך דעם פעטער הרה"צ הרה"ג מהרי"ל, דעם רבינ'ס ברודער - אויסגעפונען וואָס דער רבי האט געמיינט מיט די ווערטער. מען באַדאַרף לעבן מיט דער צייט מיינט - מען באַדאַרף לעבן מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואָך. דאַמאָלסט פלעגן דעם רבינ'ס חסידים און מקושרים, די עלטערע ווי די אינגערע, לערנען יעדן טאָג די פרשה חומש פון דעם טאָג מיט פירוש רש"י. האָט דער רבי געזאגט, מען באַדאַרף

לעבן מיט דער צייט, אַז ניט נאָר וואָס מען לערנט די פרשת השבוע, נאָר מען באַדאַרף לעבן מיט דער צייט פון דער פרשת השבוע. יעדע וואָך - האָט מיר דער פֿאָטער מסביר געווען - און יעדן טאָג פון דער וואָך באַדאַרף מען לעבן מיט דער פרשה חומש וואָס געהערט צו דעם טאג. פרשה בראשית איז אַ פריילעכע סדרה, דער אויבערשטער ב"ה האָט באשאפן וועלטן און נבראים און איז צופרידן ווי עס שטייט כי טוב". דער סוף פון דער סדרה איז אפילו ניט גאָר אַזוי געשמאַק, אָבער דאָך איז די כללות הסדרה אַ פריילעכע און עס איז שבת בראשית, אין אַלע קהלות ישראל איז ששון ושמחה, מען האָט אנגעהויבן די תורה פון דאָס ניי. פרשת נח איז דער מבול, עס איז אַ קאַלאַמונטע וואָך אָבער עס איז אַ פריילעכער סוף וואָך, עס איז גע- באַרן געוואָרן אברהם אבינו. די אמת פריילעכע וואָך איז אָבער פרשת לך לך וואָס אַלע טעג פון דער וואָך לעבט מען מיט אברהם אבינו, דער ערשטער וועלכער האָט זיך מוסר נפש געווען אויף מפרסם צו זיין געטלעכי קייט אויף דער וועלט, און זיין מסירת נפש אויף תורה ומצות האָט אברהם אבינו איבערגעגעבן בירושה צו אַלע אידן.

13 ר"ן תענית ב עמוד א. ואיכא למידק הכא היכי פסק ר' אלעזר הלכה כר"ג דהא ר"ג לא אמר הכי אלא מפני תקנתן של עולי רגלים והאינדא בתר חורבן ליכא למיחש לתקנתיהו וכי תימא בזמן שבית המקדש הוא דפסק הכי וכי איצטריך למקבע הלכתא למשיחא איכא למימר דבגמ' אמרינן [דף ד:]: דהיכא דאית ליה פירות בדברא אין שואלין עד ז' במרחשון ומשום הכי פסקינן הלכה כר"ג לומר שכיון שהוקבע זמן זה לבני ארץ ישראל אף כל מי שיראין מן ירידת הגשמים משום פירי דדברא וכיוצא בו מאחרין השאלה עד שבעה במרחשון וכבר כתבתי בחדושי שנראה מדקדוק סוגיית הגמרא דבאתרא דלית להו פירי בדברא ואינו מקום טובעני אלא צורך גשמים כגון ארץ ישראל שואלין תכף אחר החג ונמצא אומר שכל המקומות שוין להזכרה מיו"ט האחרון של חג אבל בשאלה נחלקו לג' דינין כפי חלוקת המקומות שבארץ ישראל ובכל המקומות הצריכין למטר כיוצא בה ואין להן פירי בדברא שואלין ומזכירין ביו"ט האחרון של חג והיכא דאית להו פירי בדברא מאחרין השאלה עד ז' במרחשון ובבל שהיא טובעני הרבה עד ס' בתקופה וזהו הדרך היותר מתחזור בעיני וכבר נהגו ג"כ בקצת מקומות לשאול בז' במרחשון אבל מה אעשה והרב אלפסי ז"ל לא הזכיר בהלכותיו פירי דדברא כלל וכתב הא דאמר ר' אלעזר הלכה כר"ג וכתב ג"כ בגולה עד ס'

בתקופה נראין שאין לו אלא שני זמנים הללו ושבראץ ישראל מאחרים לשאול אפי' בזמן הזה עד שבעה במרחשון. ואף הר"ם במז"ל כתב בפ"ב מהלכות תפלה בז' ימים ממרחשון שואלין את הגשמים בברכת השנים כ"ז שמזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בד"א בא"י אבל בשנער וסוריא ומצרים ומקומות הסמוכות לאלו והדומים לאלו שואלין את הגשמים ביום ס' אחר תקופת תשרי וכבר פירשתי סוגיית הגמרא בחדושי ע"פ דרכם ומדבריהם צריך לומר דכי אפסיקא הלכתא כר"ג היינו אפילו לאחר חורבן לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל לירושלים כמו שעושים גם היום ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה אבל לא סגי כל כך שנאחר את ההזכרה ולפי זה אין לנו דין שלישי של פירי דדברא כלל ועמדנו על שני דינים בלבד דבא"י בזמן הזה נקיטינן בהזכרה כר' יהודה ובשאלה כר"ג ובגולה כר' יהודה בהזכרה ובשאלה עד ששים בתקופה ומה שתלוי מזה בדקדוק סוגיית הגמרא מפורש בחדושי:

לבוש שם. ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון, ואף אם לפעמים היו צריכין קודם לכן לא התפללו עליו קודם לכן, משום עוברי דרכים של עולי רגלים שעדיין לא הגיעו לבתיהם עד ז' במרחשון, וגם אחר החורבן היו נוהגים כן, שאע"פ שלא היו עולין לרגל מ"מ היו מתאספים יחד בירושלים כל הדורים סביבותיה, ולכך לא היו מתחילין גם אחר החורבן עד ז' מרחשון כדי שיגיעו לבתיהם:

קרבן נתנאל על הרא"ש תענית סעיף ד סק"ת. אמר ר"א הלכה כר"ג. תימה הלכתא למשיחא ל"ל. בשלמא על ר"א גופא ל"ק דיל"ל כמו שתירץ ר' חיים כהן דלא פריך הלכתא למשיחא. אלא בדבר עבירה דהוי מילתא דלא שכיחא כלל. כ"כ תוס' יומא דף י"ג. אבל ודאי על הרי"ף ורבינו קשה. ומה שתי' הר"ן בזה ע"ש בדוחק. ונראה דהך מילתא פסק ר"א לבני א"י אפי' לאחר החורבן כדאשכחן מילי טובא שהניחו לבני א"י כמו שנהגו בזמן בהמ"ק קיים. וא"ת בין להר"ן בין לדידי קשה הא לעיל (תענית דף ד') משני תלמודא כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים דליכא עולי רגלים מזכיר ומשאל מיום טוב האחרון. כאן בזמן שבהמ"ק קיים דאיכא עולי רגלים בהא אמר ר"א הלכה כר"ג ואין מתחילין להזכיר או לשאול עד ז' מרחשון אלמא הך דר"א איירי בזמן שבהמ"ק קיים. י"ל הך סוגיא אזלי לתרץ מילתא דר' יוחנן דאמר התחיל להזכיר מתחיל לשאול ע"ש. אבל

מסדר תלמודא לא ס"ל כהך דר"י דהא תניא חנניא בגולה מתחילין לשאול ס' מתקופה ושמואל פסק כחנניא. ואילו לענין הזכרה לא מציינו דיש חילוק ביו בני א"י בין בני גולה דא"כ ה"ל לש"ס להעמיד הך ברייתא דחנניא אמתני' קמייתא לענין הזכרה ש"מ דלענין הפסקה קיי"ל כר"י פסק מלשאל פסק מלהזכיר. אבל לענין התחלה לא קיי"ל כוותי' ובהכי ניחא תרתי דר"י ל"ל אלא ר"י קמייתא היינו לדידן דפסקינן כוותיה אבל לאידך דר"י לא קיי"ל כוותיה והלכה כר"י דמתחילין להזכיר בי"ט האחרון של סוכות ולשאל לבני א"י בז' מרחשון הלכה כר"ג. ולבני גולה הלכה כחנניא ס' בתקופה מתחילין. ועוד ראייה דאיבעיא התם ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן והך איבעיא לא שייך אלא לבני גולה דבני א"י לית להו תרי יומי. ש"מ דלענין הזכרה מתחילין בשמיני עצרת ולענין שאלה הלכתא כחנניא ושמואל גופא הכי ס"ל. דפסק לענין שאלה כחנניא. ובהזכרה מתחיל במוספין:

הגהות יעב"ץ לב"מ שם. גמ' כאן במקדש ראשון. נ"ב אע"ג דר"ג לא הוה בבית ראשון. שנה איך היו נוהגין מתחלה. כי גם בבית שני לא הוה אלא לאחר החורבן היה סתם ר"ג דמשנה:

14) שה"ש רבה פרק א, טו (ב). עיניך יונים, עיניך הן סנהדרין, שְהִם עֵינַיִם לְעֵדָה, הִדָּא הוּא דְכִתְיִב (במדבר טו, כד): וְהָיָה אִם מְעִינֵי הָעֵדָה, רמ"ח אַבְרָהִים יֵשׁ בְּאַדָּם, וְכָלֵם אֵינָן הוֹלְכִים וְחוֹזְרִים אֶלָּא אַחַר הָעֵינַיִם, כָּף אֵין יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת דְּבָר חוּץ מִסְנֵהֶרֶן שְׁלֵהֶם. יוֹנִים, מָה הַיּוֹנָה הַזֹּאת תִּמָּה, כָּף יִשְׂרָאֵל נְאֻיִם בְּהַלּוּכוֹ, כְּשֶׁהֵן עוֹלִין לְפָעֻמֵי רְגָלִים. מָה יוֹנָה זֹאת מְצִינָת, כָּף יִשְׂרָאֵל מְצִינָה, בְּתַגְלִמְתָּ, בְּמִילָה, בְּצִיצִית. מָה יוֹנָה זוֹ צְנוּעָה, כָּף יִשְׂרָאֵל צְנוּעִים. מָה יוֹנָה זוֹ פּוֹשְׁטַת צְנָאָרָה לְשִׁחִטָּה, כָּף יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאָמֵר (תהלים מד, כג): פִּי עֲלִיָּה הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם. מָה יוֹנָה זוֹ מְכַפֶּרֶת עַל הָעוֹנוֹת, כָּף יִשְׂרָאֵל מְכַפְרִים עַל הָאֲמוֹת, שְׁכָל אוֹתָן שְׁבָעִים פָּרִים שְׁמִקְרִיבִים בְּחָג, פְּנֵגֵד שְׁבָעִים אֲמוֹת שְׁלֵא יִצְדָּה הָעוֹלָם מֵהֶם, הִדָּא הוּא דְכִתְיִב (תהלים קט, ד): תַּחַת אֲהַבְתִּי יִשְׁטַנּוּנִי וְנֹאנִי תַפְלָה. מָה יוֹנָה זוֹ מְשַׁעָּה שְׁמִכְפֶּרֶת בֶּן זוּגָה, עוֹד אֵינָה מְמִירָה אוֹתוֹ בְּאַחַר, כָּף יִשְׂרָאֵל מְשַׁעָּה שְׁהַפִּירוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא הִמְרִירוּהוּ בְּאַחַר. מָה יוֹנָה זוֹ נִכְנָסֶת לְקִנְיָה וּמְכַרֶת אֶת קִנְיָה וְשׁוֹבְכָה גּוֹזְלִיָּה וְאַפְרוּחִיָּה וְחַלּוֹנוֹתֶיהָ, כָּף הֵן שְׁלֵשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין לְפָנֶיהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ. מָה יוֹנָה זוֹ אָף עַל פִּי שְׁאֵת נוֹטֵל גּוֹזְלִיָּה מִתַּחְתֶּיהָ, אֵין מַנְחֵת שׁוֹבְכָה לְעוֹלָם, כָּף

ישׁראל אף על פי שׁחרב בית המקדש לא בטלו שלש רגלים בשנה. מה יונה זו מחדשת בכל חדש וחדש גרן, פך ישׁראל מחדשין בכל חדש תורה ומעשים טובים. מה יונה זו שונגרת רוגליות הרבה וחונרת לשוככה, פך ישׁראל, הדא הוא דכתיב (הושע יא, יא): יחדו כצפור ממצרים, זה דור המדבר. וכיונה מארץ אשור, אלו עשרת השבטים. אלו נאלו והושבתים על בתיהם נאם ה'. רבי אומר יש מין יונה שמאכילים אותה, וסברותיה מריחות אותה ובאות אצלה לשוככה. פך בשעה שהזקן יושב ודורש הרבה גרים מתגרים באותה שעה, פגון תרו, הוא שמע נאמת, רחב שמעה ואתיא, אף בחנניא מישאל ועזריה, הרבה גרים נתגירו באותה שעה, מה טעם (ישעיה כט, כג): כי בראותו ילדיו, מה פתיב בתריה (ישעיה כט, כד): וידעו תעי רות.

שם פרק ה, ט (ג). רבנן פתרי קרא בעולי גולה, אחות לנו קטנה, אלו עולי גולה. קטנה, שהיו דלים באכלוסין. ופדים אין לה, אלו חמשה דברים שהיה בית אחרון חסר מן הראשון, ואלו הן: אש של מעלה, ושמן המשקה, ארון, רוח הקדש, ואורים ותומים, הדא הוא דכתיב (הגי א, ח): וארצה בו ואכבד ואפבד פתיב חסר ה, מה נעשה לאחתינו, מה נעשה ביום שנגזר די עבר פרת עבר די לא עבר לא יעבר. אם חומה היא, אלו ישׁראל העלו חומה מבבל, לא חרב בית המקדש בהיה שעתא פעם שנית. רבי ועירא נפיק ליה לשוקא למזבן מקמא, אמר ליה לדין דהנא תקיל תקיל יאות, נאמר ליה לית את אזיל לן מן הכא בבליא די חרבון אבהתיה, בהיה ענתה אמר רבי ועירא לית אבהתי פאבהתהון דהדין, על לבית ועדא ושמע קליה דרבי שילא יתיב דריש, אם חומה היא, אלו עלו ישׁראל חומה מן הגולה, לא חרב בית המקדש פעם שניה, אמר יפה למדני עם הארץ. ואם דלת היא נצור עליה לוח ארו, מה צורה זו אף על פי שהיא מטשטשת, מקומה נכר, פך אף על פי שחרב בית המקדש, לא בטלו ישׁראל פעמי רגלים שלהם שליש פעמים בשנה. אני חומה, אמר רבי איבו אמר הקדוש ברוך הוא עתיד אני לעשות לישראל סניגור בין אמות העולם, אי זה זה, זה בת קול, הדא הוא דכתיב (ישעיה א, ט): לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד. תנא משמתו נביאים אחרונים, חגי זכריה ומלאכי, פסקה רוח הקדש מישראל, אף על פי כן היו משמשין בבת קול, מעשה שנמנו חכמים בעלית בית גדניא ביריחו, צתה בת קול ואמרה להם, יש ביניכם אדם אחד שהוא ראוי לרוח הקדש אלא שאין דורו פדי לכה, נתנו עיניהם בהלל הזקן, כשמת היו אומרים עליו הא ענו הא חסיד תלמידו של עזרא. שוב מעשה שנמנו בכרם

בבנה חכמי ישראל, וכי בכרם היו, אלא זו סנהדרין שעשויה שורות שורות דגלים דגלים כמטעת של כרם. צתה בת קול ואמרה להם, יש ביניכם אדם אחד שהוא ראוי לרוח הקדש, אלא שאין דורו פדי לכה, נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת אמרו עליו הא ענו הא חסיד תלמידו של הלל הזקן. אף הוא אמר שלשה דברים בשעת מיתתו, שמעון וישמעאל, לחרבא ושאר סברוהי לקטלא, ושאר עמא לבינא, ועקן סגינא עתידין למיתי בעלמא, ובארמי אמרו. ואף על יהודה בן בבא התקינו שיהו אומרו עליו הא ענו הא חסיד תלמידו של שמואל, אלא שנטרפה לו שעה, שאין מספידין הרוגי מלכות. מעשה ששמע יוחנן פהו גדול בת קול יוצאת מקדש הקדשים ואמרה נצחו טליא דאזיל לאגתא קרבא באנטוכיא, וכתבו אותו היום ואותה שעה ונהיה כן, ובאותו היום נצחו. מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצאת מבית קדש הקדשים ואמרת בטילת עבידתא די אמר סנאה למיחרבא היכלא ונהרג גיוסלוקין ובטלו גזרותיו, ובלשון ארמי שמעון. רבי חוניא בשם רבי ראובן, מלך במדינה צועקים לו והוא עושה, אם אין מלך במדינה, איקונין שלו שם, אלא שאין איקונין עושה מה שהמלך עושה. רבי יוחנן ורבי שמואל בר נחמן, רבי יוחנן אמר פתיב (דברים כח, סה): ונתן ה' לה שם לב רגז, כיון שעלו רגז נתן ועלה עמהם. רבי שמואל אמר שמה לב רגז, כיון שעלו נתרפאו. ריש לקיש פד הנה חמי להון מצמתין בשוקא הנה אמר להון בדרו גרמיכון, אמר לו בעליתכם לא נעשיתם חומה וכאן באתם לעשות חומה. רבי יוחנן פד הנה חמי להון הנה מקנתר להון, אמר מה נביא מקנתר להון, שנאמר (הושע ט, יז): ומאסם אליה כי לא שמעו לו, ונאנא לית אנא מקנתר להון. אמר רבי אבא בר כהנא, אם ראיית ספסליו מלאין בבליין בארץ ישראל, צפה לרגלי מלך המשיח, מה טעם (איכה א, ג): פרוש רשת לרגלי. תני רבי שמעון בן יוחאי אם ראיית סוס פרסי קשור בקברי ארץ ישראל, צפה לרגליו של משיח, מה טעם (איכה ה, ד): ונהיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרף בארמנותינו ונקמנו עליו שבעה רעים וגו', ואלו הן שבעה רועים, דוד באמצע, אדם, שנת, מתושלח מימינו, אברהם ויעקב ומשה משמאלו, ויצחק להיכן הלך, הלך וישב על פתחה של גיהנם להציל בניו מדינה של גיהנם, (מיכה ה, ד): ושמנה נסיכי אדם, אלו הן שמונה נסיכים, ישי, שאול ושמואל, עמוס, צפניה, חזקיה, אליהו ומלך המשיח.

(17) שו"ת נודע ביהודה מהד"ת או"ח סימן צד. לכבוד אהובי, ידידי וחביבי, הרב הגאון הגדול המושלם

מאד בתורה ובמעשים טובים בבוד מוה' ישעיה ברלין. לק"ק ברעסלא. במכתבו סימן ב' כתב וזה לי כהרבה בשנים נפלאות היא בעיני דטור וש"ע השמיטו הא דאמר ר' יצחק (ר"ה דף ט"ז) וסתמא דתלמודא בסוכה דף כ"ז קמותיב מיני' והאמר ר' יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל והרמב"ם הביא להיא דר' יצחק וכו'. יורנו בזה. עכ"ל דברי מעלתו. וג"כ נלענ"ד לתרץ. ובאמת לישנא דר' יצחק שם במס' ר"ה תמוה מאד דקאמר חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר מדוע וגו' לא חדש ולא שבת וגו' מכלל דבחודש ושבת איבעי לה למיזל עכ"ל. והנה פתח ברגל וסיים בחודש ושבת וכיון דקרא בחודש ושבת מיירי הוה לי' למימר חייב אדם להקביל פני רבו ברגל וחודש ושבת. וכבר הרגיש בזה הריטב"א והביאו הרי"ף בעין יעקב וכל דבריהם דחוקים: והנלענ"ד בזה הוא זה. דודאי מהאי קרא ילפינן דבשבת וחודש שיש בו תוספת קדושה שהרי יש בו קרבן מוסף יש מקום לקבל פני רבו שגם על הרב ניתוסף אז שפע להשפיע על תלמידו והה"ד ברגלים. ואמנם להטיל חוב אי אפשר מטעם שאמרו בקידושין דף ל"ג אמר אייבו אמר ר' ינאי אין תלמיד רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהי' כבודו מרובה מכבוד שמים, ואף שהטור יורה דעה סימן רמ"ב מביא דעת החולק היינו משום דזה לא מקרי כבודו גדול מכבוד שמים במה שעומד מפניו בכל עת שרואהו דאטו אם היה רואה פני השכינה בכל רגע מי לא היה קם יעויין שם ברא"ש ובטור, והך אינו רשאי היינו אינו חייב כמ"ש התוס' שם וכן הוא בהגהת רמ"א שם בש"ע סעיף ט"ז בסופו: ומעתה גם לקבל פני רבו אי אפשר לחייב בכל שבת ור"ח דא"כ יהיה כבוד רבו גדול מכבוד השכינה שאינו הולך לירושלים רק שלש פעמים וגו' בחג המצות וגו' ובהא אף החולקים בעמידה מודים דכאן שפיר הוה כבוד רבו גדול מכבוד שמים שלכבוד השכינה אינו הולך רק בג' רגלים ולקבל פני רבו הולך כמה זימני בשתא. וא"כ לפי זה בזמן הזה שבעו"ה נתקיים והשימותי את מקדשיכם שאפילו בשעת שממה קדושתה עלי' והשכינה לא זזה מכותל מערבי ואין אנחנו הולכים לקבל פני השכינה שמה כלל כי לא חייבה אותנו התורה כ"א בקרבן חגיגה ועולות ראי', אין מקום להטיל חוב לקבל פני רבו כלל כשאינו הולך בלאו הכי ללמוד ממנו אלא שילך רק לקבל פניו דאם כן כבודו גדול מכבוד שמים ור' יצחק על זמן המקדש אמר שחייב לקבל פני רבו. והא דהקשה מימרא דרב יצחק על ר"א בסוכה דף כ"ז שאמר לר' אילעי אינך משובתי הרגל היינו משום דגם ר"א בזמן הבית הי' ועוד דהרי ר'

אליעזר קרא דריש ושמחת בחגך ושפיר מקשה איך אפשר לקבל פני רבו ברגל אפילו בזמן המקדש והא צריך שלא לצאת מביתו ברגל ומשני באזיל ואתי ביומי'. וממילא נפקא לן שלעתיד כשיבנה המקדש ושם נעלה ונראה יחזור חיוב זה לקבל פני רבו ברגל למקומו. ולכן הביא הרמב"ם הא דר' יצחק שכן דרכו להביא כל הנוהג בזמן המקדש. וגם הרי"ף והרא"ש העתיקו מימרא דר' יצחק במקומו במס' ר"ה שהם מעתיקי הגמרא העתיקו גם מימרא זו כיון שיש בה עכ"פ תועלת שנכון לקבל פני רבו. אף שאין עתה חיוב מ"מ לא גרע מקימה מפני רבו שאינו רשאי היינו שאין חוב אבל ראוי מצד המוסר. [הג"ה מבן המחבר עיי' במג"א סימן ש"א סק"ז ובסי' תקנ"ד ס"ק י"ב:] אבל הטור והש"ע שאינם מעתיקי הגמרא אין דרכם להביא רק מה שהוא ע"פ הדין ובזמננו זה לכן השמיטו דבר זה שאינו חיוב עתה: ואשר תמה במכתבו סימן ט' על שהשמיט הרמב"ם הך דינא דר' אמי דאמר בפסחים דף ח' ע"ב שכל שאין לו קרקע אינו עולה לרגל והרבה לתמוה בזה שהרי לא מצינו פלוגתא על ר' אמי בזה ע"כ דברי מעלתו. ואני תמה למה החליט דליכא חולק על ר' אמי והלא שם במקומו מצינו חולק דכך איתא שם דשאלו לרב בני בני רב דדיירי בבאגי מהו למיתי לבי רב קדמא וחשוכא אמר עלי ועל צווארי למיזל מהו אמר לא ידענא ובתר הכי מייתי הגמרא אמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא ולא יחמוד וגו' מלמד שתהא פרתך וכו' אין לי אלא בהליכה וכו' מלמד שתמצא אהלך בשלום וכי מאחר דאפילו בחזרה וכו' לכדרכי אמי דאמר כל שאין לו קרקע וכו'. ולפי זה מנ"ל דבהליכה אינן ניזוקין וצ"ל מלא יחמוד איש את ארצו וא"כ איצטריך קרא לגופיה ולא איתר ללמוד מיני' כדר' אמי ולית לי' לרב הך דר' אמי. ולא עוד אלא שגוף דינו של ר' אמי תליא ברבנותא דהרי בקידושין דף ל"ד ע"ב אמר דאיצטריך זכורך בראיה אף שהוא מ"ע שהז"ג דלא נילף ראייה ראייה מהקהל יעוי"ש: והנה לא ימלט אחד משני צדדים. או שהיא ג"ש מופנית או שאינה מופנית ואם אינה מופנית אם היינו מוצאים חיוב בהקהל מה שודאי אינו בראיה שוב ליכא למילף ג"ש לחייב נשים בראי' דג"ש שאינה מופנית לכ"ע עכ"פ משיבין וא"כ יש להשיב מה להקהל שכן גם אלו חייבים לכך גם נשים חייבות. והנה אם נימא דרשא דר' אמי א"כ מי שאין לו קרקע ודאי פטור מן הראי' שהרי מיעטו קרא בהדיא לדברי ר' אמי דדריש ארצו למעוטי מי שאין לו קרקע ובהקהל כתיב הקהל וגו' וגרך אשר וגו' והיאך משכחת

הבעל דרבנן וכן פסק הרמב"ם א"כ שוב לא משכחת לה דר' אמי אליבא דהלכתא. ובזה איכא למימר דרב לשיטתו דס"ל בכתובות ריש פרק הכותב דף פ"א ע"א ירושת הבעל דרבנן וא"כ ע"כ ארצך לא לכדר' אמי אתי רק לשלוחי מצוה בהליכתו וא"כ על כרחך לא דרשינן והלכת לאוהלך לחזירה דא"כ בהליכה ל"ל קרא ולכך קאמר בחזירה לא ידענא ור' אמי או דס"ל קנין הפירות כקנין הגוף או דס"ל ירושת הבעל דאורייתא וממ"נ הוא דלא כהלכתא ולכך השמיטו הרמב"ם. הנה כך עלה במחשבה לפני והדרנא בי. דאכתי משכחת גר שיש לו קרקע שלקח בת ישראל שהי' לה קרקע והולידה בן ומתה האם וירשה בנה ושוב מת הבן וירשו אביו הגר. אבל עכ"פ רב דאמר בחזירה לא ידענא על כרחך לא דרש והלכת לאהלך לחזירה ודריש בהליכה מלא יחמוד איש את ארצך ולא ס"ל לכדר' אמי לכך השמיט הרמב"ם הך דר' אמי: ומ"ש במכתבו סימן יו"ד מ"ש התוס' בפסחים דף צ"א בד"ה שמא יקדקו וכו' כל מצוה שהחזיקו בה גרים וכותים הרבה מדקדקים בה וכו'. וכתב מעלתו לא ידעתי מקומו היכן נזכר דבר זה בגרים ובכמה מקומות בש"ס מצינו זה בכותים ורצה מעלתו להגיה שם בתוס'. לענ"ד א"צ להגיה וכוונת התוס' בגרים שמדקדקים הרבה הוא למ"ש התוס' במס' קידושין דף ע"א ע"א בסוף ד"ה קשים גרים שכתבו והר' אברהם גר פי' לפי שהגרים בקיאים במצות ומדקדקים בהם קשים הם לישראל:

(18) טושו"ע ושו"ע הרב שם. ראה הערה 5.

תענית ד עמוד א. ראה הערה 6.

(20) ש"ך חו"מ שם. ראה הערה 7.

(21) ברכות לה עמוד ב. רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפְּשָׁר אָדָם חוֹרֵשׁ בְּשַׁעַת תְּרִישָׁה, וְזוֹרֵעַ בְּשַׁעַת זְרִיעָה, וְקוֹצֵר בְּשַׁעַת קְצִירָה, וְדֹשׁ בְּשַׁעַת דִּישָׁה, וְזוֹרֵה בְּשַׁעַת הָרוֹחַ, תוֹרֵה מֵהַ תְּהָא עֲלֶיהָ? אֵלָא בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם — מְלַאכְתָּן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֵרִים, שְׂנֵאָמֵר: "וְעַמְדוּ זָרִים וְרַעוּ צִאֲנָכֶם וְגוֹ", וּבְזִמְן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם — מְלַאכְתָּן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי עַצְמוֹ, שְׂנֵאָמֵר: "וְאִסְפַּתְּ דָּגְנָהּ". וְלֹא עוֹד אֵלָא שֶׁמְלַאכְתָּ אַחֵרִים נַעֲשִׂית עַל יְדֵי, שְׂנֵאָמֵר: "וְעַבְדְּתָ אֶת אוֹיְבְּךָ וְגוֹ".

(22) תנחומא נשא טז. וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה. רב אומר, כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא אוֹמֵר וַיְהִי, דְּבָר תְּקַדֵּשׁ הוּא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן

להגר שיהי' לו קרקע בארץ אי אמרינן קנין פירות לאו כקנין הגוף וכן הוא הלכתא וכן פסק הרמב"ם ואפ"ה גרים חייבים ובראי' גרים פטורים לר' אמי שהרי אין להם קרקע ואיך ניליף נשים בג"ש ראי' מהקהל והלא יש לנו פירכא מה להקהל שכן גם מי שאין לו קרקע חייב וא"כ למה לי זכורך להוציא את הנשים. ואם הך ג"ש דראיה מופנית וצריך לומר באופן שאין משיבין א"כ עכשיו שמיעט רחמנא זכורך מה ילפינן מהך ג"ש המופנית כי לא לחנם היא מופנית. ואף דבחגיגה ג' ע"א פטרו חרש מן הראיה מג"ש דראיה ראי' מהקהל נלענ"ד דזה בתחילת הסוגיא ואכתי לא ידעינן דחרש באזנו אחת ג"כ פטור וא"כ לפי ההוא אמינא זו הא דחרש ואלם פטורים מהקהל איננו לגז"ה אלא הטעם שהוא פועל ריק שהרי לא ישמעו ולא ילמדו שזה עיקר מצות הקהל וא"כ לא שייך למיפטרניהו מראי' מק"ו דהקהל שהרי הטעם דשייך בהקהל לא שייך בראי' ולכן ילפינן בג"ש המופנית ולא משגחינן בטעם דג"ש המופנית אין משיבין. אבל למסקנא דגם באזנו אחת פטור מהקהל אף שיכול לשמוע וללמד א"כ גז"ה"כ הוא ושוב הוא פטור מן הראי' בק"ו מהקהל שחייבים אפילו נשים וטף פטורים חרש ואלם ק"ו בראי' ואייתר הג"ש לגמרי. ולמיפטר סומא בהקהל א"צ לקבל ג"ש מסיני דבהדיא כתיב בהקהל בבוא כל ישראל לראות. ולמיפטר הגר מהקהל גם כן א"צ ג"ש דהרמב"ם יליף מבעלותך לראות עיין פ"ב מחגיגה הלכה א' וא"כ אייתר קבלת הג"ש רק למי שאין לו קרקע. ובזה נלענ"ד מה דפליגי הירושלמי והבבלי עיין בתוס' ריש מס' חגיגה דף ב' ע"א בד"ה הכל חייבים וכו' שהביאו שבירושלמי יליף לחייב נשים וטף בראיית פנים בעזרה ויליף מהקהל ובש"ס שלנו לא ילפינן מיני' רק לפטור חרש. ונראה דהירושלמי סובר דחרש בק"ו אתי ואייתר הך ג"ש לגמרי דסובר כר' אמי שאין לו קרקע פטור מראיה וא"כ על כרחך לחייב טף ונשים בראיית פנים בעזרה אתי ודוקא מקרבן ראי' פטורים. והש"ס שלנו אינו סובר כר' אמי וילפינן מהך ג"ש לחייב בראי' מי שאין לו קרקע וממילא אין לנו הכרח לחלק בין קרבן ראי' ובין ראיית פנים ופטורים נשים וטף אף מראיית פנים וצריך לומר דילפינן ליחייב בראי' אף מי שאין לו קרקע. באופן שאין מקום לקיים דברי ר' אמי כי אם כאשר נימא דקנין פירות כקנין הגוף ומשכחת גם גר שיש לו קרקע: ובני החריף המופלג הרב מוה' שמואל סג"ל השיבני דמשכחת גר שיש לו קרקע שלקח אשה בת ישראל וירש אותה. והשבתי לו תינה למאן דס"ל ירושת הבעל דאורייתא אבל לדידן דירושת

תניא פרק לו. והנה, מודעת זאת מאמר רבותינו- זכרונם-לברכה, שפסקית בריאת עולם הנה הוא – שנתאנה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים.

(23) אבות פרק ב משנה יב. רבי יוסי אומר, יהי ממון חברה חביב עליה פשלה, והתקן עצמה ללמד תורה, שאינה ירשה לה. וכל מעשיה יהיו לשם שמים:

(24) משלי ג, ו. בכל-דרכיך דעהו והוא יישר ארחיך:

טור או"ח סרל"א. וכן בכל מה שיהנה בעה"ז לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתעלה כדכתיב בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים ז"ל ויהיו כל מעשיך לשם שמים וכן סדר ה"ר יונה הענין בפרקי אבות ויהיו כל מעשיך לש"ש אפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתייה וההליכה והשיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו.

שולחן ערוך שם. אם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת הצהרים יישן: הגה וכשנעור משנתו א"צ לברך אלהי נשמה (ב"י) ויש אומרים שיקרא קודם שישן ויהי נועם (כל בו) ובלבד שלא יאריך בה שאסור לישן ביום יותר משינת הסוס שהוא שתין נשמי ואף בזה המעט לא תהא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת הש"י וכן בכל מה שיהנה בעוה"ז לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לש"ש שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתייה וההליכה והשיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו שאפילו היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו וכן אפילו לישב בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת תמימים אם עשה להנאת עצמו והשלים חפצו ותאותו אינו משובח אלא א"כ עשה לשם שמים וכן בשכיבה אין צריך לומר שבזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לענג עצמו אלא אפי' בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להנאת גופו אינו משובח אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה וכן בתשמיש אפילו בעונה האמורה בתורה אם עשה להשלים תאותו או להנאת גופו הרי זה מגונה ואפי' אם נתכוין כדי שיהיו לו בנים שישמשו אותו וימלאו מקומו אינו משובח אלא יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שיתכוין לקיים מצות עונה כאדם הפורע חובו וכן בשיחה אפי' לספר בדברי חכמה צריך

אומר, כל מקום שהוא אומר ויהי, דבר שהנה נפסק להרבה ימים וחוץ לכמות שהנה. זה שאמר הפתוב: באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אומר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בפעליונים. ברא את האדם וצנה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ונעבר על צויו. אומר ליה הקדוש ברוך הוא, כף הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בפעליונים, ונדבר אהד צויתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ברוך הוא שכינתו לרקיע הראשון. מנין, דכתיב: נישמעו את קול ה' אלהים מתהלה בגן (שם ג, ח). מנין ששעברו על הצווי, סלק שכינתו לרקיע הראשון. עמד קנו והרג להבל, מיד סלק שכינתו לרקיע שני כו'. אומר הקדוש ברוך הוא, שבעה רקיעים בראתי, ועד עכשו יש רקיעים לעמד בה. מה עשה. קפל את כל הדורות הראשונים הרשעים והעמיד אבהם. מנין שהעמיד אבהם, סגל מעשים טובים, ירד הקדוש ברוך הוא מן רקיע שביעי לששי. עמד יצחק ופשוט צנארו על גבי המזבח, ירד מששי לתמישי כו' (שם). עמד משה והורידה לארץ, שפאמר: וירד ה' על הר סיני (שמות ט, כ). וכתוב: באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אימתי, כשהוקם המשכן.

במדבר רבה פרק יג, ו. ביום הראשון, אומר רבי שמואל בר אבא, מהו ביום הראשון, מן היום הראשון שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאנה לדור עם בריותיו בתחתונים, ראה היאך כתיב בבריית יום ראשון (בראשית א, ה): ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, יום ראשון אינו אומר, אלא יום אחד, וכשם שאמר יום אחד יאמר יום שנים יום שלשה, אלא למה אומר יום אחד, שעד שהקדוש ברוך הוא היה יחידי בעולמו נתאנה לדור עם בריותיו בתחתונים, לא עשה כן אלא מנין שהוקם המשכן והשרה בו הקדוש ברוך הוא שכינתו וכאן הנשיאים להקריב, אומר הקדוש ברוך הוא יתב שביום זה נברא העולם. דבר אחר ביום הראשון, ביום שהוקם המשכן אינו אומר פאן, אלא ביום הראשון, מהו הראשון, לבריאת עולם, מלמד שאחד בשבת הנה, נמצאת אומר עשר עטרות נטל אותו היום, ראשון לבריאת עולם, ראשון לפנה, ראשון לנשיאות, ראשון לשכינה, דכתיב (שמות כה, ח): ונעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ראשון לעבודה, ראשון לברכת פהנים, ראשון לראשי חדשים, ראשון לאסור פמה, ראשון לאכילת קדשים, ראשון לירידת האש, דכתיב (ויקרא ט, כד): ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו'.

שתהיה כוונתו לעבודת הבורא או לדבר המביא לעבודתו כללו של דבר חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו וכשרואה דבר שיביא לידי עבודת הבורא ית' יעשהו ואם לאו לא יעשהו ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד:

(25) קהלת ב, יג. וְרָאִיתִי אֲנִי שֶׁגֵּשׁ יִתְרוֹן לְקַמָּה מִן־הַסְּכָלוֹת פִּיתְרוֹן הָאֵוֶר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

25* לקוטי שיחות חלק כ עמוד 381. צווישן די ענינים המיוחדים וואס אין היינטיקן שבת, איז וואָס ער איז אויף מארגן נאָך שבעה בחשון - דער טאג אין וועלכן עס האט זיך פארענדיקט דער אומקערן זיך פון דער עלי' לרגל דחג הסוכות, ווען יעדערער אויך דער אחרון שבישראל האט זיך אומגע- קערט צו זיך אַ היים און צום געוויינטי ליכן טאג טעגליכן לעבן. וואָס ניט קוקנדיק אויף דער ירידה - לגבי דעם מצב און מדריגה ווען זיי זיינען געווען אין בית המקדש - אין דעם מצב און מדריגה אין וועלכן אידן זיינען געווען באַ זיך אין דער היים [ובפרט דער אחרון שבישראל וואָס זיין היים איז געווען באַם ברעג פון ארץ ישראל (לעבן נהר פרת), וואָס דאס ווייזט אַז אויך זיין רוחניות'דיקער מצב איז געווען אין אַ נידעריקע מדריגה] - וואָס יעדער מאָל ווען אַ איד האָט עולה געווען אין ירושלים, אפילו בימי החול, האט עס אים געברענגט צו אַ העי כערע מדריגה. ומכ"ש בעת די עליי לרגל לראות את פני ה' אלקיך" שליש פעמים בשנה. ובפרט בחג הסוכות זמן שמחתנו. ועאכו"כ אין אַ שנת הקהל, ווען אַלע אידן צוזאמען האָבן געהערט פון מלך פרשיות פון תורה ובאופן כאילו .. מפי הגבורה שומעה - איז זייער גיין פון ביהמ"ק צו זיך אַ היים געווען יבשמחה - לאהליהם שמחים וטובי לב. וילכו ולכאורה איז ניט מובן: ווי קומט עס אז בשעת אידן גייען אוועק פון ביהמ"ק צו זיך אַ היים - וואָס דאס איז (כנ"ל) אַ ירידה גדולה ביותר זאלן זיי זיין שמחים וטובי לב"? - דער ביאור אין דעם: דער צוועק פון דעם גיין אַ היים, וואו יעדערער האט זיך פארנומען מיט זיינע וואכעדיקע און גשמיות'דיקע זאכן, איז געווען בכדי צו מאכן (אויך) פון זיי אַ משכן און מקדש צום אויבערשטן. ווי עס שטייט ושכנתי בתוכם לשון רבים, אז דער אויבערשטער רוט ניט נאר אין דעם ביהמ"ק (כפשוטו), נאר אויך אין יעדער אידן, אין יעדער אידישע הויז און אין אלע גשמיות'דיקע וואכעדיקע זאכן מיט וועלכע אַ איד פאַרנעמט זיך אין אַן אופן פון כלי מעשיך יהיו לשם שמים און בכל דרכיך דעהו. און אין דעם ושכנתי בתוכם

לשון רבים, אין דעם מקדש וואָס אידן מאַכן פון זייערע וואכעדיקע זאכן, איז דאָך דא דער יתרון האור וואָס קומט מן החושך (דוקא) - דערפאר איז דער וילכו לאהליהם געווען אין אַן אופן פון שמחים וטובי לב.

(26) אור התורה בראשית חלק ד עמוד תרפח. ועד"ז י"ל ענין לך לך דקאי על ירידת הנשמה בגוף שזהו ע"י המשכה מלמעלה מעלה, כמשנ"ת למעלה בענין הה' לדאברהם.

(27) אור התורה שם עמוד תרעט. שהמלאכים נקראו עצי שטים עומדים וכתוב ויעמידם לעד לעולם שמעמיד'י השפע והחוק לקיום העולמות שאין בזה שינויים, וזהו ענין עומדים אבל השפע הפנימי נק' מהלכים בין העומדים ענין ההילך הוא ריבוי ותוס' האור וזהו שנאמר באברהם לך לך שיהי' בבחי' מהלך ולא בבחי' עומד במדרגה א' והמשכה זו באה ג"כ ע"י נה"י שזהו ענין הוי' צבאות כמ"ש לקמן סעיף ו.

שם עמוד ב. ועיקר פירוש לך לך שיהי' בחי' מהלך ולא בבחי' עומד כנ"ל.

תורה אור ל עמוד א. כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך כו' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. להבין מהו ענין מהלכים בין העומדים. הנה נודע שהמלאכים נק' עומדים כמ"ש שרפים עומדים. וגם הנשמות קודם בואם לעוה"ז נק' ג"כ עומדים כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו. רק אחרי ירידת הנשמות לעוה"ז בהתלבשותן בגוף ונפש הבהמית נק' מהלכים. והטעם שהמלאכים ונשמות נק' עומדים כי שרש התהוותם הוא מבחי' אותיות והמלאכים הם מאותיות הדבור כמ"ש וברוח פיו כל צבאם. וישראל עלו במחשבה הם מאותיות המחשבה והאותיות הם בחי' דומם כמ"ש בס"י שתי אבנים בונות כו' לפי שהן בטילות לגבי השכל המנהיגן כי האותיות הן לפי השכל כו' ולכך נק' עומדים כבחי' דומם שאין להם בחי' הילוך....

(28) תורת חיים פרשתינו פט עמוד ב. ומעתה יובן סדר דברי הפרשה הזאת בתוס' באור במ"ש ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך כו' אל הארץ אשר אראך שזה מבואר למעלה ויש בו ב' פירושים כנ"ל הא' כפי' הזהר מלמעלה למטה דהיינו מארצך בבחי' בינה סתימאה שמקבלת מח"ס וע"ז אמר לך לך מארצך שבחי' נקודה דח"ס דטמיר וגניז בבינה לבא מן ההעלם לגלוי למטה בבחי' המל' דאצי' סופא דכל דרגין דאצי' שהוא א"י כו

אור התורה בראשית חלק ו תרעט עמוד ב. ויאמר ה' אל אברם לך מארצך כו' אל הארץ אשר אראך. הנה זה מבואר למעלה ויש בזה ב' אופנים. הא' כפי פ' הזהר הוא מלמעלה למטה דהיינו מארצך הוא בחי' בינה שמקבלת מאור אבא כו'. [(כי גם בינה נק' ארץ כמ"ש במ"א בפ' אתהלך לפני ה' בארצות החיים כו', ובפנים נת' על בארצך פ' אחר)]. ולך לך מארצך מלמעלה למטה אל בחי' המל'.

לקוטי שיחות חלק כ עמוד 295. ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, וידועי שיש בזה ב' פירושים. פירוש הא' שההליכה (דלך לך) היא מלמעלמ"ט. וכמבואר בתו"א שאברם הוא אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון [שהוא למעלה גם מבחי' חכמה. כי חכמה (עם היותה ראשית כל הכחות פנימיים) היא בחי' גילוי. משא"כ אב רם הוא שכל הנעלם מכל רעיון. וכמבואר בהגהות וביאורי הצ"צ לתו"א שמי פרטי הדרגות שבוה]. ואמר ה' אל אברם לך מארצך גו' שיצא אורו הנעלם לגילוי ויומשך מלמעלה למטה עד אל הארץ, בחי' מלכות....

(29) ראה יב, ז. וְאֶכְלֶתְּם־שֶׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְחֶתֶם בְּכֹל מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיבְכֶם אֲשֶׁר בְּרַכָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:

שם פסוק יח. כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ תֵּאֶכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בֹּד אֶתָּה וּבִגְגָה וּבְתֵלָה וּבְעֵבְדֶךָ וּבְאֶמְתֶּךָ וְהִלְנִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁמְחֶתְךָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּכֹל מַשְׁלַח יְדֶךָ:

שם יד, כג. וְאֶכְלֶתְךָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשִׁבְּן שְׁמוֹ שֶׁם מֵעֵשֶׂר דְּגָגָה תִּירָשֶׁן וַיִּצְהַרְךָ וּבְכֹרֶת בְּרַכָּה וַיִּצְאֶנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ כָּל־הַיָּמִים:

זבחים לב עמוד ב. רב חסדא מתני איפכא וסמך ושחט מה שחיטה בטהורין אף סמיכה בטהורין מאי שנא שחיטה דכתיב לפני ה' סמיכה נמי כתיב לפני ה' אפשר דמעיל ידיה וסמך שחיטה נמי אפשר דעביד סכין ארוכה ושחיט הא מני שמעון התימני היא דתניא ושחט את בן הבקר לפני ה' ולא השוחט לפני ה' שמעון התימני אומר מנין שיהיו ידיו של שוחט לפני מן הנשחט ת"ל ושחט את בן הבקר לפני ה' שוחט את בן הבקר יהא לפני ה'.

יומא מה עמוד ב. למדנו אש למנוחה, אש למחטה מניין? ודין הוא: נאמרה אש במחטה, ונאמרה אש במנוחה — מה להלן על גבי מזבם החיצון, אף כאן על מזבם החיצון. או פלך לדרך זו: נאמרה אש בקטורת, ונאמרה אש במחטה — מה להלן בסמוך לו, אף כאן בסמוך לו! תלמוד לומר: "ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבם מלפני ה'", איזהו מזבם שמקצתו לפני ה' ואין פולו לפני ה' — הני אומר זה מזבם החיצון. ואיצטרף למיכתב: "מעל המזבם", ואיצטרף למיכתב: "מלפני ה'", דאי כתב רחמנא "מעל המזבם", הנה אמינא: מאי "מזבם" — מזבם פנימי, כתב רחמנא: "מלפני ה'". ואי כתב רחמנא: "מלפני ה'", הנה אמינא דוקא מלפני ה'.

(30) תצא כד, טו. בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׁכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֵּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עֲלֵיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה כִּסֵּף חָטָא:

(31) ב"ק קטז עמוד א. בְּעֵא מִינֵיהּ רַב מְרַבֵּי: יָרַד לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל, מַהוּ? אָמַר לוֹ: יָזוּ שְׂאִילָה, אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ. אִיתִיבֵיהּ: הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהַבִּיא פְּרוּב וְדוֹרְמִסקָנִין לַחֲלוּלָה, וְהִלְךְ וּמִצָּאוֹ שָׁמַת אוֹ שְׁהַבְרִיא — גּוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלָם! אָמַר לֵיהּ: מִי דְמִי?! הֵתֵם עֲבִיד שְׁלִיחַתִּיהּ, הֵכָא לֹא עֲבִיד שְׁלִיחַתִּיהּ.

(32) ב"מ י עמוד א. אִיתִיבֵיהּ רַבָּא לְרַב נַחְמָן: מְצִיאַת פּוֹעֵל לְעֶצְמוֹ. בְּמָה דְכָרִים אָמורִים — בְּזִמְן שְׂאָמַר לוֹ בְּעַל הַבַּיִת "נִכְש עִמִּי הַיּוֹם", "עָדוֹר עִמִּי הַיּוֹם". אָבַל אָמַר לוֹ "עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה הַיּוֹם" — מְצִיאַתוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת הוּא! אָמַר לֵיהּ: שְׂאֵנִי פּוֹעֵל, דְּיָדוּ כְּנֵד בְּעַל הַבַּיִת הוּא.

תשובות רבי עקיבא עיגר סימן קיב. לכבוד ידידי ש"ב הגרב"ז דק"ק בערלין הרב רבי מאיר ווייל נ"י ע"ד אשה שנשאת יום כ"ח תתמוז תקע"ז, ונפטרה יום כ"ח תתמוז תקע"ט אם הבעל יורשה, ואין צריך להחזיר החצי.

לכאורה נראה לדייק מלשון התקנה, הובא במהר"ם דפוס פראג (סי' תתקל"ד), כל נושא אשה ומתה תוך שנתה בלא וולד קיימא עד עבור שנת נשואין שיחזיר הנדוניא וכו', דלישנא יתירא דעד עבור לטפווי קאתי שיעבור ג"כ היום ההוא או דבעי עכ"פ מלע"ע ולומר דבא לאפוקי דלא ניזול בתר שנת עולם, זה דוחק דמלישנא תוך משמע שנתה ולא שנת עולם, כדדרשינן ערכין (דף י"ח ע"ב) שנתו ולא שנת עולם. אולם י"ל עפ"י דעת המזרחי דבגט ראוי לזהר שלא לומר אם לא

באתי תוך יב"ח, דתוך אמצעי משמע כמו דפירש"י תוך הגן, אמצעייתא דגינתא. ובלא"ה י"ל למ"ש הר"ן מגילה (דף ס"ה ע"ב) וטעמא דמלתא, תוך שבת משמע אמצעי שבת שיש יום חול לפניה ולאחריה לאפוקי יום א' ושני בשבת עכ"ל, א"כ כי היכי דלא נימא דתוך שנתה היינו קודם יום האחרון של השנה משום הכי הוסיפו עד עבור. והנה בתוס' ערכין (דף ל"א ד"ה מיום ליום) כ' דרבינו יחיאל ס"ל דדוקא בבע"ח וקדשים בעי מעל"ע ולא בעלמא, והם כתבו דגם בעלמא הכי הוא, ובמ"ל (פ"ב מהל' אישות) הוכיח דלשיטה זו לא בלבד בעלמא הכי דכתיב בקרא שנה אלא דגם בלישנא דמתני' הכי הוא דאל"כ מאי פרכינן ערכין (דף י"ח) ורב דאמר לערכין אמאי ל"א לפ' יוצא דופן הא י"ל משום דדמי לאינן דבעי מעל"ע אלא על כרחך דגם בההיא דיוצא דופן בעי מעל"ע. ואינו מוכרח כ"כ די"ל דזהו נכלל בתירוץ דהש"ס דומיא דכתיבא בהדיא היינו דמשום זה בעי מעל"ע ובמ"ל הוכיח בבירור להיפוך דלא בעי מעל"ע מסוגיא יבמות (דף נ"ד) וראיה זו כבר רמזה המג"א (סס"ע"ג) אבל זהו רק לפירש"י שם אבל לא לפי התוס' באופן דליכא הכרעה ואעפ"כ נראה דהכרעת האחרונים המג"א הנ"ל והש"ך (סי' ל"ה) דלא בעי מעל"ע א"כ ה"ה הכא לענין שנת חזרה. אולם העומד לנגדו פסקא דהרמב"ם (פ"י מהל' נדרים וטור ש"ע סי' ר"כ) דבאומ' שנה זו אסור מעל"ע, והרשב"א בתשו' (סי' תר"ן) הוכיח כן מלישנא דמתני' מיל"י דהיינו מעל"ע, כדאיתא ערכין (דף ל"א) ורבנן האי ימים מאי עבדי ליה מבעי ליה מיום ליום והיינו מעת לעת כדמסקינן שם. ולענ"ד מלשון רש"י משמע להיפוך דמה דאמרינן מבעי ליה ר"ל דחזר מזה דבאמת לאפוקי שנ"ע וע"ז אמר ור' נפקא ליה מן עד תום שנת ממכרו ורבנן האי מבעי ליה ר"ל דחזר מזה דבאמת לאפוקי שנ"ע אתיא מן עד תום אלא דאתיא דהו"א מיום ליום אין מעל"ע לא א"כ משמע בהיפוך מלישנא דגמ' מיום ליום אין מעל"ע משמע. ויותר הו"ל להרשב"א דלייק מברייתא ערכין (דף ל"א ע"ב) וחכ"א מונה מיום ליום והיינו מעת לעת דהא באמת בבעלי חיים בעי מעת לעת וג"ז אינו מוכרח כ"כ די"ל דלא מיירי ובא לאפוקי מדר' דלא בעי שס"ה ימים [ועיין נדרים (דף ע"ז ע"ב) משמע דלשון מיום אל יום משמע מעל"ע וברש"י פ' מטות כתב בהיפוך דמיום אל יום אתיא דלא בעי מעל"ע וצ"ע]. ולומר דבנדרים משום חומרא הוא אינו במשמע דלפי ראיית הרשב"א מלשון מיום ליום א"כ ה"נ בברייתא דר"ה (דף י"א ע"ב) המשכיר בית יום לשנה מונה יב"ח מיום ליום היינו ג"כ מעל"ע, הרי דבעלמא בדיני ממונות הכי הוא ועיין תשו' מהריב"ל (סי' ג' סעיף צ"ו) משמע דהוי ספיקא ע"ש דדן בלשון קבלת הפשר אשר יתפשרו תוך ג"ח אם בעי מעל"ע

ובמהריב"ל (ח"ב סי' כ"א) כ' לתרץ אמה דלא פשיט הש"ס ר"פ קונם האיבעיא דשנה סתם מהו מברייתא דר"ה (דף י"א ע"ב) המודר הנאה מחבירו לשנה מונה יב"ח מיום ליום ולא קתני לשנה א' היינו דבא רק לאפוקי דלא בעי מעל"ע כמו בבע"ח, ונפלאתי הא אדרבא בנדרים באמת בעי מעל"ע לרמב"ם וש"ע והביאם המהריב"ל עצמו (ח"ג סי' צ"ו) וצריך עיון] והיינו ע"כ אף דפסקינן דבעלמא לא בעי מעת לעת מכל מקום בלשון ב"א היינו מעל"ע וא"כ ה"ה בלשון תקנה דדיינינן כלשון ב"א כמ"ש הרשב"א הובא במהריב"ל (ח"ב סי' כ'). אמנם אעפ"כ אף שהוכחנו מתשו' הרשב"א הנ"ל דלא מדרך ספק הוא, אלא דודאי בלשון בנ"א הוא מעל"ע, מדמוציאין מהמשכיר דהא קרקע בחזקת בעלים קיימא והכי מוכח לכאורה ממה דהשמיט הרמב"ם דבע"ח הוא מעל"ע. ע"כ דסמיך מדכ' דמונה מיום ליום, מ"מ מלישנא דתוס' והרא"ש ר"פ קונם נוטה יותר דלא בעי מעל"ע. אלא דהב"י כתב דאפשר לפרש דס"ל ג"כ מעל"ע. עכ"פ אינו הכרח לודאי: וביותר אפשר לדייק בלשון התקנה דתוך שנתה לכאורה מיותר ודי בלשון עד עבור. אלא דבא לומר שיהיה קצת תוך שנתה שיש עוד לאחריה זמן מה ששייך לשנתה, וכעין דברי הר"ן מגלה הנ"ל, והיינו דאם תמות תחילה יום שנשאת דהוי תוך שנתה דגם לאחריה שייך קצת לשנה העברה לענין בע"ח וקדשים, וצ"ע לדינא. ואם נידון לספק אוקמי אדינא בבעל יורש כדאיתא בשו"ת עבה"ג (סי' ס"ח) ובשו"ת שבות יעקב (חלק ב' סי' קכ"ה) אח"כ מצאתי בתשו' פנים מאירות (ח"ב סי' קע"ד) שהעלה דלא בעי מעל"ע עיי"ש שארו ידידו דו"ש: עקיבא גינו מא"ש

שו"ע הרב או"ח סימן רמג. אָסְרוּ תְּכַמֵּים לֹמֵר לְנִכְרִי לַעֲשׂוֹת לָנוּ מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ, בֵּין בְּהִנָּם בֵּין בְּשִׁכְרָ, וְאָף עַל פִּי שְׂאוּמֵר לֹו מִקְדָּם הַשְׁבֵּת שְׂעִיפָה בְּשִׁבְתָּ, וְאָף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיךְ לְאוֹתָהּ מְלָאכָה עַד לְאַחַר הַשְׁבֵּת, שְׂכָשְׁהַנִּכְרִי עוֹשֶׂה בְּשִׁבְתָּ הוּא עוֹשֶׂה בְּשִׁלְיחוֹת הַיִּשְׁרָאֵל. וְאָף עַל פִּי שְׂאִין אוֹמְרִים "שְׁלוּחוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ" מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל הַנִּצְעָשָׂה שְׁלִיחַ לְיִשְׂרָאֵל, שְׂנֵאֲמַר בְּתוֹרָה "כֵּן תְּרִימוּ גַם אִתֶּם תְּרוּמַת ה'", וְדָרְשׁוּ תְּכַמֵּים "גַּם" לְרֵבּוֹת שְׁלוּחֲכֶם, מִכָּאֵן שֶׁ"שְׁלוּחוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ", וְמָה "אִתֶּם" כְּנִי בְּרִית אֶף שְׁלוּחֲכֶם כְּנִי בְּרִית, אֲבָל הַנִּכְרִי אֵינוֹ בְּתוֹרַת שְׁלִיחוֹת מִן הַתּוֹרָה, מִכָּל מְקוֹם מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים יֵשׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי לְחוּמְרָא. וְיֵשׁ רִמְזוֹ לְאַסוּרָה בְּשִׁבְתָּ יוֹם טוֹב מִן הַתּוֹרָה, שְׂנֵאֲמַר בְּיוֹם טוֹב "כֹּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְּהֶם", מִשְׁמַע אֶפְלוֹ עַל יְדֵי אֲחֵרִים שְׂאִין מְצוּיִם עַל הַשְּׁבִיטָה בְּיוֹם טוֹב, וְקָל וְחֹמֶר לְשִׁבְתָּ. וּמִכָּל מְקוֹם, אֵין

זו אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא. וְעָקֵר הָאִסוּר אַמִּירָה לְנִכְרֵי בֵּין בְּשִׁבְתָּ בֵּין בְּיּוֹם טוֹב אֵינּוּ אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא תִּהְיֶה שִׁבְתָּ קֶלְהָ בְּעֵינֵי הַעָם וְיָבֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּעֵצְמוֹן, וְכֵן בְּיּוֹם טוֹב, וְאֶפְלוּ בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְכֵן בְּשִׁאֵר כָּל אִסוּרֵין שִׁבְתוֹרָה, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָרוּ בְּמִקּוּמָן:

שם ס"ד. וְכָל שֶׁפֶן שָׂאֵם שֶׁכֵּר הַנִּכְרֵי לְיָמִים, שְׂאָמֵר לוֹ בְּעֵד כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁתִּתְעַסֵּק בְּמִרְחָץ אוֹ תַנּוּר אוֹ רְחִים אֶתֶּן לָךְ כֶּף וְכֶף, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ שְׂיִתְעַסֵּק בְּשִׁבְתָּ, וְהַנִּכְרֵי מַעֲצָמוּ הוֹלֵךְ וּמִתְעַסֵּק גַּם בְּשִׁבְתָּ — צָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּיָדוֹ וְלֹא יִנְיָחֵנוּ לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁבְתָּ, שְׂאָף שֶׁהַנִּכְרֵי מִתְכַּנְּנִין לְטוֹבַת עֲצָמוֹ כְּדִי לְטוֹל הַשְּׂכָר שֶׁקָּצַץ לוֹ בְּעֵד כָּל יוֹם, מִכָּל מְקוֹם בֵּינָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן מִתְמַת דְּבוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂשִׁכְרוֹ לְהִתְעַסֵּק אֵינְזָה יָמִים — הָרִי זֶה כְּעוֹסֵק בְּשִׁלְיָחוֹת הַיִּשְׂרָאֵל, שְׂאָף שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל לֹא אָמַר לוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁבְתָּ אֶלָּא שְׂכָרוֹ לְאֵינְזָה יָמִים סֶתֶם, מִכָּל מְקוֹם הַנִּכְרֵי שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּשִׁבְתָּ מִתְעַסֵּק הוּא מִתְמַת הַשְּׂכִירוֹת שְׂשִׁכְרוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לְאֵינְזָה יָמִים, וְהָרִי בְּדַעְתּוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא שְׂכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם וְהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת הַיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכֶף אֵף שְׁעוֹשֶׂה בְּשִׁבְיֵל טוֹבַת עֲצָמוֹ — אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלוּם, שְׂקִלְעִנְן שְׁלִיחוֹת אֵין לְחַלֵּק בֵּין עוֹשֶׂה לְטוֹבַת הַמְּשַׁלַּח בֵּין עוֹשֶׂה לְטוֹבַת הַשְּׁלִיחִים, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף שְׁלֹחוֹ הוּא:

לקח טוב כלל א. נִסְתַּפְקְתִּי הָא דְקִי"ל שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ מֵהוּ הַכּוֹוֹנָה בְּזֶה אִם הַכּוֹוֹנָה שְׁגוּפּוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ נִחְשָׁב כְּגוֹף הַמְּשַׁלַּח, אוֹ הַשְּׁלִיחַ לְאָדָם אַחֵר נִחְשָׁב רַק שֶׁהַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ עַכ"פּ מִתִּיחֶסֶת לְמַשְׁלַח וְנִחְשָׁב שֶׁהַמְּשַׁלַּח עֹשֶׂה הַמַּעֲשֵׂה הַהוּא, אוֹ דְלִמָּא גַּם הַמַּעֲשֵׂה אֵינְנָה מִתִּיחֶסֶת לְמַשְׁלַח רַק לְשִׁלְיָח וְנִחְשָׁב שֶׁהַשְּׁלִיחַ עֹשֶׂה הַמַּעֲשֵׂה לֹא הַמְּשַׁלַּח רַק שֶׁהַתּוֹרָה גִּזְרָה שְׂאָף שְׂאָדָם אַחֵר עֹשֶׂה הַמַּעֲשֵׂה לֹא הוּא עַכ"ז כִּיּוֹן שִׁשְׁלַחוּ לְכַךְ מוֹעֵלֶת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הָאֲחֵר עִבּוּרוֹ כְּאֵלוֹ עֲשֵׂאָה הוּא וְדו"ק....

שו"ע הרב או"ח קו"א סימן רסג סק"ח. שְׁלַחְבִּירוֹ מוֹתֵר כּו'. גַּם לְפִי מ"ש הַר"ן וּב"י וּמַג"א צ"ל כּו', שֶׁהָרִי אֵין צָד הֵיטֵר מִתִּיר הָאִמִּירָה לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּ אֵלָּא לַעֲשׂוֹת אַחֵר הַשְּׁבִתָּ, כְּמ"ש בְּסִימָן שִׁכ"ה ס"ח וּס"י וּכְמ"ש הַמַּג"א בְּסִי' ש"ז, אֵלָּא וְדָאֵי שְׁגָם הַר"ן סְבִירָא לִיָּה דִּהְכִי עֵדִיף טְפִי מְלוּמֵר לְכַרְך פְּלוּנִי אֲנִי הוֹלֵךְ, שְׂאֵינּוּ מוֹתֵר אֵלָּא מִחֻמַּת שְׁלִמְחָר הוּא יוֹם הַמוֹתֵר, אֲבָל הֵכָא כִּיּוֹן שְׁלַחְבִּירוֹ מוֹתֵר הוּא אֵף הַיּוֹם דֵּינּוּ כְּאוּמֵר לַעֲשׂוֹת בְּיּוֹם מוֹתֵר וּשְׂרִי כְּשִׁישׁ צָד הֵיטֵר, [וְ]לְהַתּוּס' וְרַשְׁב"א וְט"ז אֵף בְּלֹא צָד הֵיטֵר. אֲבָל צ"ע, דֵּהָא אֲבָל אִסוּר לּוֹמֵר

לְחַבִּירוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלֹאכָה אַע"פ שְׁלַחְבִּירוֹ מוֹתֵר, וְאֵין לּוֹמֵר דְּשֵׂאֵנִי הֵכָא דְחַבִּירוֹ ג"כ בְּרַשְׁבִּיתָה וְאַע"כ אֵינּוּ שׁוֹבֵת, דֵּהָא בְּתַחֲמוּמֵין לִית לָן הֵכִי (וְעוֹד קִשְׁיָה הֵלֵא כָּל נִכְרֵי אֵינּוּ מַצּוּוֹה כָּלֵל עַל הַשְּׁבִתָּה וְאֶפְלוּ הֵכִי אִסוּר לּוֹמֵר לוֹ. וְאֵין לּוֹמֵר דְּשֵׂאֵנִי הֵכָא דְאֵף לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר מוֹתֵר וּכְמ"ש מֵהָרִי"ו, דְּמַכְּל מְקוֹם טַעַם זֶה שְׁכַתְּבוּ הַתּוּס' וְרַשְׁב"א כִּיּוֹן שְׁלַחְבִּירוֹ מוֹתֵר הוּא אֵין בְּאִמִּירָתוֹ כְּלוּם מוֹפְרָךְ הוּא). וְעוֹד קִשְׁיָה דֵּהֵיכִי שְׂרִינְן לִיָּה לְמִימֵר לְחַבִּירוֹ הָא קִי"ל שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ וִידוּ כִּידוֹ וְהָרִי זֶה כְּעוֹשֶׂה בְּעַצְמוֹ. בְּפֶרֶט לְפִי מ"ש תְּלִמִּידֵי רַבִּינוּ יוֹנָה בְּפ"ד דֵּהַמְּקַבֵּל תּוֹסַפֵּת שְׁבֵת מִתְסַר מִדְּאוּרֵייתָא ע"ש, א"כ מֵה מוֹעִיל צָד הֵיטֵר לְאִיסוּרָא דְּאוּרֵייתָא, דֵּהָא מִילְתָּא דְּמֵיָא מִמַּשׁ לְאוּמֵר לְאִשָּׁה אֶקְפִּי לִי קֶטֶן שְׁחִיב מְלַקוֹת כְּדֵאִיתָא בְּבָבָא מְצִיעָא דָּף י' ע"ב, ע"ש בְּרַא"ש, אֵף שֶׁהִיא אֵינְנָה מוֹזְהֵרֶת כָּלֵל מִן הַתּוֹרָה בְּבַל תְּקִיף, וְהִיא מוֹתֵרֶת לְגַמְרֵי לַעֲשׂוֹת זֶה מִדְּאוּרֵייתָא מִשׁוּם לֹא דְּבַל תְּקִיפוּ, וְאֶפְלוּ הֵכִי סוֹפֵג הוּא אַרְבַּעִים מִשׁוּם לֹא זֶה מִשׁוּם שֶׁעֲשִׂיתָה בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ וְנַעֲשֶׂה כְּעוֹשֶׂה בְּעַצְמוֹ, וְהֵכָא נְמִי לֹא שְׂנָא. וְאֵף אִם תִּימְצִי לּוֹמֵר דֵּהָא לִיכָא אִיסוּרָא לְדִידֵיהָ אֵלָּא מִדְּרַבְּנָן, מִכָּל מְקוֹם גַּם הַשְּׁלִיחוֹת לְחַבִּירוֹ לִיתְסַר מִדְּרַבְּנָן כִּיּוֹן דֵּהוּא לִיָּה כְּעוֹשֶׂה בְּעַצְמוֹ מִמַּשׁ. וְאֵף לְפִי דַּעַת הַב"י וּמַג"א שִׁישׁ כֵּאֵן צָד הֵיטֵר, מִכָּל מְקוֹם כִּיּוֹן שְׁלַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ אִסוּר גַּם הַשְּׁלִיחוֹת הוּהוּ כְּעוֹשֶׂה בְּעַצְמוֹ. וְלֹא דְמִי לְשִׁמִּירַת פִּירוֹת, דֵּהֵתֵם אֵין חַבִּירוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מְלֹאכָה כָּלֵל שֶׁהוֹלֵךְ בְּתוֹךְ תַּחֲמוּמוֹ, וְאֵף שֶׁהוֹלֵךְ ע"י אִמִּירָתוֹ שֶׁל זֶה הָרִי זֶה כְּאֵלוֹ זֶה הוֹלֵיךְ אוֹתוֹ שֵׁם (כְּמ"ש הַתּוּס' וְרַא"ש פ"ז דְּבָבָא מְצִיעָא) אוֹ נִשְׂאוֹ אוֹתוֹ שֵׁם בְּתוֹךְ תַּחֲמוּמוֹ שֶׁל חַבִּירוֹ, שְׁלֹא הִיָּה עוֹשֶׂה אִיסוּר בַּהוֹלְכָה זוֹ אוֹ בְּמַשָּׂא זוֹ אֵלָּא מִשׁוּם עַצְמוֹ שְׁלּוֹ אִסוּר לְהֵלֵךְ שֵׁם, אֲבָל עַכְשֵׁי שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵינּוּ מֵהֵלֵךְ שֵׁם רַק שְׁחַבִּירוֹ מֵהֵלֵךְ שֵׁם ע"י אִמִּירָתוֹ לֹא נַעֲשֶׂה שׁוּם מְלֹאכָה בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ, אֵף אִם נִכְנָה הַתַּחֲמוּם בְּשֵׁם מְלֹאכָה. אֲבָל כֵּאֵן מֵה שְׁחַבִּירוֹ מִבְּעִיר בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ הָרִי זֶה כְּאֵילוֹ אוֹחֵז יָדוֹ שֶׁל חַבִּירוֹ וּמִבְּעִיר בַּה שְׁנַעֲשִׂיתָ כִּידוֹ אֶרִיכְתָא, כְּמוֹ שְׁנַעֲשִׂיתָ יָד הָאִשָּׁה הַמְּקַפֵּת (וְעוֹד קִשְׁיָה קִצַּת לְשׁוֹן הַתּוּס' וְרַשְׁב"א אֵין בְּאִמִּירָתוֹ כְּלוּם, הוּהוּ לִיָּה לְמִימֵר אֵין בְּאִמִּירָתוֹ אִיסוּר כָּלֵל וּמֵאֵי כְּלוּם). וְצָרִיךְ לּוֹמֵר דּוּדָאֵי אִיסוּר שְׁלִיחוֹת אֵין כֵּאֵן כָּלֵל. וְהַעֲנִין הוּא דֵּהֵנָּה ב' מִינֵי אִיסוּרִים יֵשׁ בְּעוֹשֶׂה מְלֹאכָה ע"י אַחֵר, א' מִשׁוּם שֶׁהָאֲחֵר עוֹשֶׂה בְּשִׁבְיֵלוֹ זֶה אִסוּר בְּנִכְרֵי אֶפְלוּ בְּלֹא אִמִּירָה אֵלִיוֹ שְׁצָרִיךְ לְמַחֲוֹת בִּידוֹ כְּדֵאִיתָא בְּדָף קכ"א אֲדַעַתָּא דִּישְׂרָאֵל מִי שְׂרִי. וְאֵין הַטַּעַם מִשׁוּם גִּזְרָה שְׂמָא יֵאמְרוּ לוֹ, כְּמוֹ שְׂמַטְעַם זֶה אִסוּר לִיָּהֵנוֹת מִמְּלֹאכְתּוֹ כְּמ"ש בְּסִימָן שִׁכ"ה וְתַקְט"ו, דֵּהָא גְבִי

מכס בסי' רמ"ד התירו לקבוע לו המלאכה בשבת והצריכו בקבלנות כדי שיעבוד אדעתא דנפשיה ולא אדעתא דישראל, וכן בהגהות מרדכי סוף פ"ד לענין לקצץ לנכרי לדבר מצוה דשרי לדעתו, ובלא קציצה אסור דקעביד אדעתא דישראל, אלמא דהא חמירא מאמירה עצמה, והטעם משום דכשעושה בשביל ישראל נעשה שלוחו ושלוחו כמותו דיש שליחות לנכרי לחומרא כמ"ש הגהות מיימוניות פ"ו, ואפשר דכולי עלמא מודו בזה לענין שבת וכיוצא בה. אבל כשעושה בשביל עצמו אין בה משום שלוחו כמותו, אלא שהאמירה אסורה בשבת עצמה משום ממצוא חפצך, וזהו איסור ב', דהיינו כל שאסור לו לעשות בעצמו אסור לדבר מעניינו וכן להזמין את עצמו לכך, דהיינו להחשיך על תחום וכיוצא בזה, דתרווייהו נפקא מהאי קרא עיין בתוס' דף קי"ג ע"ב, ובתרווייהו שרי בלשמו פירות, דהתם לא שייך איסור שליחות אלא מפני שמתעסק בדבר האסור לו. ולמדו מזה התוס' לענין קבלת שבת, דהא פשיטא להו דהמקבל שבת מבעוד יום על עצמו, אף שמסתמא קבל עליו כל חומרות וסייגים השייכים לשבת כמו שנתבאר בסי' רס"א, מכל מקום לא קבל מסתמא אלא איסורים התלויים בגופו אבל לא התלויים חוץ לגופו, כגון אחר העושה בשבילו שלא יצטרך למחות, והוא הדין לענין אמירה שאין בה משום איסור שליחות דהיינו מה שעושה בשבילו, שאיסור זה נולד בשעת עשיית מלאכה שעושה בשבילו שנעשית ידו כידו, ואיסור הבא מאליו הוא והוא אינו עושה שום מעשה בזה, וזה ודאי לא קבל עליו כמ"ש הלבוש, ומטעם שכתב מהרי"ו (והוא הדין במצאי שבת אינו חפץ מסתמא שתומשך עליו חומרא זו). אלא דעל עצמו קבל ודאי כל השבותים, ובאמירתו עובר על שבות בעצמו שמתעסק בדבר האסור לו, ולא סגי בטעמא דמהרי"ו אלא לאותו דבר שנעשה על ידי אחרים, אבל אותו דבר שעושה בעצמו מה לי שעושה באחד משאר איבריו ומה לי שעושה בפיו, דעקימת שפתיו גופא יש בה איסור שמתעסק בדבר האסור כמו רגליו המהלכין להחשיך על התחום לדבר האסור לו. ועל זה הביאו ראייה משמירת פירות דכיון שלחבירו מותר אין באמירתו כלום, ר"ל שאין מתעסק כלל בדבר האסור אלא בדבר המותר. ולפי זה עולין דברי התוס' עם מהרי"ו בקנה אחד, ואין צריך למה שנדחק המג"א בסי' רס"א לחלק בין יחיד לצבור, וגם בדרכי משה משמע דמהרי"ו מיירי ביחיד ע"ש. והשתא לא קשיא מידי מאבל דאסור משום שליחות, וכן לנכרי, אפילו אמר לו לעשותו אחר השבת, דכיון דלעשות בשבת אסור א"כ

כשאומר לו לעשות למחר הרי מתעסק בדבר האסור לו היום, דהיינו עשיית הנכרי בשבילו שהיא עצמה אסורה משום דיש שליחות לחומרא, או מאיזה טעם שיהיה, ולכן אסור לדבר ממנה אע"פ שהיא למחר (ומהאי טעמא מותר לומר לו עשה מלאכתך), אלא אם כן יש צד היתר היום ע"י בורגנין, ור"ל שאיסור המלאכה אינו מחמת עצמה אלא דבר אחר גורם האיסור, ויוכל להצטייר שיסתלק אותו גורם ויעשה המלאכה בהיתר היום בדמותה כצלמה כמו שרוצה לעשותה למחר, אזי מותר להתעסק בה אע"פ שלא נסתלק הגורם עדיין, וגם אי אפשר להסתלק היום בפועל ממש, מכל מקום הוא אינו מתעסק כלל לעשותה דוקא באיסור אלא לעשות דבר שהוא מותר בעצמו, לאפוקי מלאכה האסורה מחמת עצמה, או שאי אפשר להצטייר שיעשה אותה בהיתר אלא אם כן לא יעשה כמו שהוא רוצה לעשותה למחר, אסור להתעסק לה היום, שהרי מתעסק בשבת כדי לעשות רצונו למחר בענין שאי אפשר להצטייר שיעשהו היום בהיתר. והילכך אם לא הבורגנין אין מועיל מה שהיה יכול לילך לקרוב משם מאתמול, שאז לא היה הולך כל כך למחר כמו שילך עכשיו, והוא מתעסק היום להליכה של עכשיו שהיא אסורה היום. ובזה נסתלקה תמיהת הט"ז מעל הר"ן וב"י ומג"א. אבל לפי מה שכתב הט"ז צ"ע, דהא אי אפשר לעשות בורגנין ומחיצות בשבת, ואם ע"י נכרי, א"כ גם פירות המחוברים אפשר לתולשן על ידי נכרי, ומה הפרש יש ביניהם לפי דעתו. ועוד קשה דמכל מקום בשעת אמירתו עדיין אין בורגנין ומחיצות, וא"כ בשעה שמתעסק אין צד היתר, ומה יתן ומה יוסיף אם שיהיה צד היתר אח"כ, בלאו הכי אינו מתעסק אלא לעשות למחר שהוא יום המותר, ואין שום טעם כלל לתלות האיסור בשעות שנשארו ביום אחר התעסקותו אם יוכל להמצא אז צד היתר שאז הוא אינו עושה מאומה. ועוד סמוך לחשכה שאין שהות ביום לעשות בורגנין ומחיצות הרבה מאוד יהא אסור. וגם עיקר ההיתר כשאין בורגנין ומחיצות הוא הלכתא בלא טעמא לפי דעתו וצ"ע. ומכל מקום מ"ש דגבי שמירת פירות אין הטעם משום בורגנין, כן משמע בהדיא מפרש"י ור"ן במשנה, ובטור ושו"ע סי' ש"ז, ע"ש בב"י שהעתיק לשון רש"י. אלא שמלשונם משמע טעם אחר לגמרי, הפך מ"ש התוס' והרשב"א דהשמירה אסורה לזה, אלא סבירא ליה דכיון שהשמירה עצמה מותרת גם לזה אם היו בתוך התחום, אלא שאי אפשר לו לילך לשם הרי זה כמו שהפסיקו נהר, כיון שהוא אינו אומר לו רק לשמור שהיא [א] מצד עצמה מותרת גם לו. וכן משמע

בהדיא בהרמב"ם ריש פרק כ"ד. וא"כ אין ראייה כלל לקבלת שבת. אלא שלזה הקדים הר"ן שם לפרש שמור לי היינו שאומר לו לך למקום פלוני ושמור כו', וא"כ אומר לו לעשות דבר האסור לו דהיינו הליכה למקום פלוני, ואפילו הכי שרי. ולדינא אף רש"י מודה דשרי אפילו בכהאי גוונא, אלא דקושטא דמילתא נקט לפי פירושו, דהא תנן בפ"ד דעירובין היו שנים כו' מביאים ואוכלים באמצע, ומשמע דזה מותר לו לומר שיביא, והרמב"ם וטור וש"ע כתבוהו בסי' שמ"ט אפילו לענין [רשות] הרבים דאורייתא (ועוד דאם היה איסור באמירה היה אסור לאכול עמו, כמו פירות שהובאו מחוץ לתחום או דרך רשות הרבים עיין סי' שכ"ה סט"ו), שאסורים משום גזירה שמא יאמר לו להביאו, אע"פ שיש לדחות). וכן בסוף פ"ה דביצה גבי פירותיו שבעיר אחרת שהם כרגלי מי שהופקדו ומותר להביאן לו שיאכלם ביו"ט, משמע שמותר לו לומר להביאם לו, אי מטעמו של הרשב"א אי מטעמו של הר"ן. אבל ע"י נכרי ודאי אסור בכהאי גוונא, דהא אם הביא מחוץ לתחום אפילו היה בבין השמשות אמה אחת חוץ לתחום אסור למי שהובא בשבילו משום גזרה שמא יאמר לו, אע"פ שאם היה ישראל היה מותר לו להביא עד סוף תחומו שהוא סמוך לעיר, וא"כ אין איסור אלא מה שהביא הנכרי מסמוך לעיר לתוכה, ובשביל זה אין לאסור כלל בדיעבד כמ"ש בסי' שכ"ה ע"ש במג"א (וגם לכתחלה היה יכול לילך חוץ לעיר עד תוך תחום הפירות ולומר לנכרי להביאם לו לשם, ומשמעות הגמרא והפוסקים דאפילו בדיעבד לא משכחת שום היתר למי שהובא בשבילו, ועכ"פ לפי דעת ר"ת לא משכחת כלל איסור בבא מחוץ לתחום שהיה יכול לממצע את התחום ולאכול ודו"ק), אלא ודאי דמה שהנכרי מביא מחוץ לתחום העיר לתוך תחומה יש בזה איסור כשעושה בשביל ישראל, אע"ג דלישראל הוי שרי כהאי גוונא. ואלו גבי קבלת שבת אף לנכרי שרי כדמשמע בהדיא במג"א סימן רס"א, וצ"ע:

34 תשא לד, כג. שלש פעמים בשנה יראתה קל-זכורך את-פני הגאון והנה אלהי ישראל:

שם כד. כִּי-אוֹרֵי שֶׁגִּזְרֵם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחְמַד אִישׁ אֶת-אֶרֶץ רִצְיָךָ בְּעֵלְתָהּ לְרֵאוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

36 חגיגה בתחילתו. דמנא: יוחנן בן זבדבאי אומר משום רבי יהודה: סומא באסת מעיניו פטור מן הקריאה,

שנאמר: "יראה", "יראה" — כדרך שבא לראות כד בא לראות. מה לראות בשתי עיניו, אף לראות בשתי עיניו.

אור התורה בראשית חלק א קג עמוד ב. ראה בסוף.

38 אבות פרק ה משנה ה. עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש. לא הפילה אשה מריח בשר הקדש, ולא הסריח בשר הקדש מעולם, ולא נראה זבוב בבית המטבחיים, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, ולא כבו גשמים אש של עצי המערקה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעמר ובשתי הלחם ובקלחם הפנים, עומדים צפופים ומשתמחים רוחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים:

40 תוד"ה כי מציון ב"ב כא עמוד א. כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה:

רשב"ם ראה יד, כג. למען תלמד ליראה - כשתראה מקום שכינה וכהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם.

41 ברכות יז עמוד א. מרגלא בפומיה דרב: לא פעולם הנה העולם הבא. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורבייה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונגנים מזיו השכינה, שנאמר: "וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

רמב"ם הלכות תשובה פרק ח הלכה ב. העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת. הואיל ואין בו גויות אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם צריכין להן בעולם הזה. ולא יארע דבר בו מן הדברים שמאריעין לגופות בעולם הזה. כגון ושיבה ועמידה ושנה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן. כד אמרו חכמים הראשונים (גמרא ברכות יז א) "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה" ולא תשמע (גמרא ברכות יז א) "אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונגינין מזיו השכינה". הרי נתברר לה שאין שם גוף לפי שאין שם

רצוא ושוב. רצוא ממטה למעלה. ושוב מלמעלה למטה. אבל לע"ל כשיתגלה בחי' סוכ"ע כחשכה כאורה. ואין בו מעומ"ט יהי' הכל בחי' הליכה. שיהי' גם השוב בחי' הליכה כמו הרצוא כו'. רק שמקודם צ"ל בחי' תדין כנ"ל. וזהו ענין הנס שהי' בחנוכה (וכן בפורים) שהי' תחלה מלחמה ואח"כ הנס ביום מנוחה:

המשך ס"ו עמוד תצו. והילוך האמיתי הוא דוקא כשהעלי' היא בבחי' אין ערוך שאין לו שייכות כלל אל המדריגה התחתונה כו' (וע' משנת"ל ד"ה שובה בענין עד ועד בכלל ועד ולא עד בכלל כו'). חזה דעליית המלאכים ונשמות למעלה להיות שזהו בבחי' ממכ"ע ה"ז בחי' עומדים כו', ובעבודה למטה הוא העבודה דבכל לבבך ובכל נפשך שהיא האהבה הבאה מצד ההשגה וההתבוננות בההארה שמתלבשת בעולמות וכמו לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיך כו', ובד"כ בבחי' ממכ"ע כו'. דהאהבה הבאה מזה ה"ה נתפסת בכלי הלב דז"ע בכל לבבך מה שהלב יכול להכיל כו' וכמו"כ בכל נפשך הוא ג"כ כפי כחות הנפש מה שיוכלו לשאת כו' ובמ"א מבואר דבכל נפשך הוא כאשר האהבה מתגברת יותר עד שפועלת גם באברים חיצונים וכמו הרץ לדבר מצוה וכה"ג, וכמו עד"מ אמת המים שע"י ריבוי גשמים או הפשרת שלגים ה"ה מתפשטת על גדותיה כו', וכמו"כ כאשר תתגבר האהבה בלב יותר ה"ה מתפשטת גם באברים חיצונים כו', מ"מ ה"ז בבחי' התלבשות בכלים ובד"כ היא בחי' אהבה מוגבלת כו' דמאחר שהיא מצד ההשגה שהשכל מחייב שצריך לאהוב ה"ז בבחי' הגבלה לפי אופן חיוב השכל כו', והשכל לא יחייב לצאת מגדר הכלי כו', ולזאת נק' בחי' זו בשם עומדים כו'. אך ענין בחי' מהלכים חיא האהבה דבכל מאדך שהיא בבחי' יציאה מגדר כלים לגמרי שז"ע מאד שהוא בבחי' בלי גבול כו', והיינו ע"י ההתבוננות בבחי' עצמות אוא"ס בבחי' הפלאה ורוממות שלו איך שאוא"ס מופלא ומרומם מעולמות כו', שע"י ההרגש דבחי' עצמות אוא"ס שמרגיש בנפשו ה"ה בא לבחי' אה"ר ועצומה מאד לצאת מגדר הכלי ולהכלל בעצמות אוא"ס כו', והגם שאהבה זו היא ג"כ ע"י ההתבוננות. הנה זהו ההתבוננות בבחי' עצמות אוא"ס שאינו בא בבחי' השגה ממש, והעיקר הוא שכאן אין הענין שהשכל מחייב את האהבה היינו שצריך לאהוב כ"א האהבה באה ממילא כו'.

(44) אבות פרק ד משנה יז. הוא הנה אומר, יפה שפעה אסת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי

אכילה ושתיה. וזה שאמרו צדיקים יושבין דרך חידה אמרו. כלומר הצדיקים מצויין שם בלא עמל ובלא גיעה. וכן זה שאמרו עטרותיהן בראשיהן כלומר דעת שידעו שבלילה זכו לחיי העולם הבא מצויה עמקן והיא העטרה שלמה פננן שאמר שלמה (שיר השירים ג יא) "בעטרה שעטרה לו אמו". נהרי הוא אומר (ישעיה לה י) "ושמחת עולם על ראשם" ואין השמחה גוף כדי שתנוח על הראש. כך עטרה שאמרו חכמים פאן היא הידיעה. ומהו זה שאמרו נהנין מזיו השכינה. שיודעים ומשיגין מאמתת הקדוש ברוך הוא מה שאינם יודעים והם בגוף האפל השפל:

תניא ספ"ד. ולכן אמרו: "יפה שפעה אסת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא", כי עולם הבא הוא שנהנין מזיו השכינה, שהוא תענוג השפעה, ואי אפשר לשום נברא, אפילו מהעליונים, להשיג, כי אם איזו הארה מאור ה', ולכן נקרא בשם "זיו השכינה"; אבל הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו – לית מחשבה תפיסא ביה קלל, כי אם פאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה, אזי היא תפיסא ומתלבשת בהקדוש ברוך הוא ממש, דאורייתא וקודשא ברוך הוא פולא חד.

(42) לקוטי תורה ויקרא א עמוד ג. והמשכה זו היא ע"י נש"י וע"ז נאמר אשר תקראו אתם דייקא. והטעם ע"ד מארז"ל בענין שליחות דשלוחו של אדם כמותו. ולכן אין שליחות לחש"י שאינן כמותו דהמשלח. אבל כשהוא בר שליחות הרי הוא כמותו דהמשלח ממש עד שהאיש מקדש בו ובשלוחו כו' וע"כ עד"ז השליח מקדש העליון להזמין היומין דחול שיהיו מקראי קדש. א"א כ"א שהשליח הוא כמותו דהמשלח. והיינו אתם דנש"י נאמר עליהם קדש ישראל לה'. ששרשם מבחי' ח"ע ועיין בזהר פ' פקודי דרכה ע"ב לכן יכולים להיות בהם ועל ידם המשכת האור מבחי' קדש העליון אל היום שחל בו היו"ט שע"ז שתקראו אתם דייקא נעשים מקראי קדש. להיות אח"כ עולים לבחי' קדש העליון. ועמ"ש בד"ה צו את בניי כו' בפי פינחס בענין להקריב לי במועדו. נמצא מובן מזה בענין השליחות שלמעלה שהוא מה שנמשך הארה ע"י אמצעות איזה בחינה. צ"ל השליח מתייחס בערך מה לגבי המקור שממנו נמשך ההארה. ואם לאו אינו שליח כו'.

(43) תורה אור ס"פ וישב. והנה אחר כ"ז ונתתי לך מהלכים ב' בחי' הילוך כו'. והוא לע"ל כי כהיום נק' בחי'

העולם הבא. וְיָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּם בְּעוֹלָם הַבָּא, מְפַל סֵי עוֹלָם הַזֶּה:

המשך וככה תרל"ז פרק יב. ויובן עוד ענין יפה שעה א' בתשו' ובמעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, ע"פ משארז"ל גבי קרבנות אמר הקב"ה נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוניין, וכמו שהוא בקרבנות כ"ה בכל המצות, ואמרו בקרבנות שידמו כל המצות להן. וכאשר נתבונן בזה היטב יובן גודל מעלת העוה"ז שבה יכול האדם הנברא והבע"ג לעשות נח"ר ליוצרו, אבל כל ענין חיי העוה"ב הוא רק שהאדם יקבל ענג ונח"ר, אשר אין בערך נח"ר של האדם לבחי' הנח"ר שלפני ה', אשר מזה תגדל הנח"ר של האדם ג"כ בעוה"ז יותר מענג חיי העוה"ב. וכמו שאנו רואים באנשים פשוטי ערך, שאם יזדמן לפניו לגרום קו"ר לאיש חכם גדול בתורה ומפורסם ביראה, שדבר זה יחשב אצלו לענג נפלא, יותר הרבה מכל ענג המאכלים וכל דברים העריבים עליו שלא בערך כלל. וכ"ש לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, שריחוק הבורא מהנברא הוא שלא בערך כלל לגבי ריחוק האדם החכם בתורה וגדול ביראה לגבי איש ההמוני הנ"ל. וכן פחיתות ערך האדם הוא פחות הרבה מפחיתת איש ההמוני נגד החכם הנ"ל. וא"כ עריבת ומתיקת וידידות הענג, אשר צ"ל ממה שגורמ' נח"ר לפניו ית' בעשיית המצות, הוא שלא בערך כלל לגבי בחי' הנח"ר שיהי' גם לעוה"ב, שהרי הגם שהוא עצם ענג העצמי, עכ"ז הוא ענג האדם שפל אישים, שלא בערך כלל אוא"ס הבורא יחיד כו', וכמובן ממשל הנ"ל. וא"כ יובן בטוב טעם ענין שארז"ל יפה שעה א' בתשו' ובמעש"ט שבעוה"ז, להיות כי בעוה"ז עושים נח"ר לפני מי שאמר והי' העולם, אשר מעריבות ידידות מתיקות ונעימות זו תגעל הנפש את הבשר, שלכן הוא יפה הרבה גם מבחי' הענג העצמי שיהי' לע"ל ע"י עשיית המצות דעכשיו, גם בחי' ישיש כגבור כו'. ובחי' זו יתגלה בנשמות כמארז"ל עתידים צדיקים שיקראו ע"ש של הקב"ה פי' רש"י שיהי' שמם הוי', א"כ יקבלו ג"כ מן תוס' הענג שנעשה ע"י המצות היינו בחי' נח"ר לפני כו', אך זהו שיתעלו לשם ולא בדרך גילוי כו'.

(45) פרשתינו יב, ה. וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בְּן־אֶחָיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָו וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

(46) בראשית רבה פרק לט, יד. וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָו (בראשית יב, ה), אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר זִמְרָא אִם מִתְפַּנְסִין כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם לְבָרָא אֶפְלוּ יַתּוּשׁ אֶחָד אֵינָן יְכוּלִין לְזַרֵּק בּוֹ נֶשְׁמָה, וְאֵת אָמַר וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ, אֵלָּא אֵלוּ הַגֵּרִים שָׂגְרוּ, וְאִם כֵּן שָׂגְרוּ לְמָה אֲשֶׁר עָשׂוּ, אֵלָּא לְלַמֶּדֶה שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מְקַרֵּב אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְגִיְרוֹ כְּאֵלוּ בְּרָאוּ. וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר עָשָׂה, לְמָה נֹאמַר אֲשֶׁר עָשׂוּ, אָמַר רַב הוּנָא אַבְרָהָם הִיָּה מְגִיר אֶת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרָה מְגִיְרַת אֶת הַנְּשִׁים.

נח יא, כח. וַיָּמַת הָרֶן עַל־פְּנֵי תַרְח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׁדִּים:

רש"י ד"ה על פני תרח אביו - בְּסִטְרֵי אָבִיו. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה אוֹמֵר שֶׁעַל יְדֵי אָבִיו מֵת; שֶׁקָּבַל תַּרְח עַל אַבְרָם בְּנֵו לְפָנָיו נִמְרֹד עַל שְׁפָתָת אֶת צְלָמָיו, וְהַשְׁלִיכוֹ לְכַבְשֵׁן הָאֵשׁ, וְהָרֶן יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ אִם אַבְרָם נּוֹצֵחַ אֲנִי מִשְׁלוֹ, וְאִם נִמְרֹד נּוֹצֵחַ אֲנִי מִשְׁלוֹ; וְכַשְׁנֶצֶל אַבְרָם, אָמְרוּ לוֹ לְהָרֶן מִשְׁלֵךְ מִי אַתָּה? אָמַר לָהֶם הָרֶן מִשְׁלֵךְ אַבְרָם אֲנִי, הַשְׁלִיכוּהוּ לְכַבְשֵׁן הָאֵשׁ וְנִשְׂרַף, וְזֶהוּ אוֹר פְּשָׁדִים (ב"ר). וּמִנַּחֵם פֶּרֶשׁ אוֹר – בְּקִעָה; וְכֵן בְּאָרִים כְּבֹדוֹ הוּא (ישעיה כ"ד), וְכֵן מְאוּרַת צְפֻעוֹנִי (שם י"א) כֹּל חָר וּבְקָע עִמָּךְ קְרוּי אוֹר:

(47) רמב"ם הלכות ע"ז פרק א הלכה ג. פִּינּוֹן שְׁנֵי מִלֵּא אֵימָן זֶה הַתְּחִיל לְשׁוֹטֵט בְּדַעְתּוֹ וְהוּא קָטָן וְהַתְּחִיל לְחַשֵּׁב בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְהָיָה תַּמָּה הַיּוֹם אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה הַגְּלָגַל הַזֶּה נוֹהֵג תְּמִיד וְלֹא יִהְיֶה לוֹ מְנַהֵג וּמִי יִסְבֵּב אוֹתוֹ. כִּי אִי אֶפְשָׁר שִׁיְסַבֵּב אֶת עֲצָמוֹ. וְלֹא יִהְיֶה לוֹ מְלַמֵּד וְלֹא מוֹדִיעַ דְּבָר אֵלָּא מִשְׁקָע בְּאוֹר פְּשָׁדִים בֵּין עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים הַטְּפָשִׁים וְאָבִיו וְאִמּוֹ וְכָל הָעָם עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וְהוּא עוֹבֵד עִמָּהֶם וְלִבּוֹ מְשׁוֹטֵט וּמְבִיֵן עַד שֶׁהַשֵּׁיג דְּרָךְ הַאֲמָת וְהִבִּין קוֹ הַצֵּדָק מִתְּבוֹנָתוֹ הַנְּכוֹנָה. וַיִּדַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֱלֹהִים אֶחָד וְהוּא מְנַהֵג הַגְּלָגַל וְהוּא בְּרָא הַכָּל וְאֵין בְּכָל הַנִּמְצָא אֱלֹהִים חוּץ מִמֶּנּוּ. וַיִּדַע שֶׁכָּל הָעוֹלָם טוֹעִים וְדָבָר שָׂגָרָם לָהֶם לְטָעוֹת זֶה שֶׁעוֹבְדִים אֶת הַפּוֹכְבִים וְאֵת הַצּוֹרוֹת עַד שֶׁאָבַד הַאֲמָת מִדַּעְתָּם. וְכֵן אַרְבָּעִים שָׁנָה הִפִּיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ. פִּינּוֹן שֶׁהִפִּיר וַיִּדַע הַתְּחִיל לְהַשִּׁיב תְּשׁוּבוֹת עַל בְּנֵי אוֹר פְּשָׁדִים וְלַעֲרֹךְ דִּין עִמָּהֶם וְלֹאמַר שְׂאִין זֶה דְּרָךְ הַאֲמָת שֶׁאַתֶּם הוֹלְכִים בָּהּ וְשִׁבְרֵי הַצְּלָמִים וְהַתְּחִיל לְהוֹדִיעַ לָעָם שְׂאִין רְאוּי לַעֲבֹד אֵלָּא לְאֱלֹהִים הָעוֹלָם וְלֹא רְאוּי לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְהַקְרִיב וּלְנַסֵּף כְּדִי שִׁיִּפְרִיְהוּ כָּל הַבְּרוּאִים הַבָּאִים. וְרְאוּי לַאֲבֹד וּלְשַׁבֵּר כָּל הַצּוֹרוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ בָּהֶן כָּל הָעָם כְּמוֹ אֵלוּ שֶׁהֶם מְדַמִּים שְׂאִין שָׁם אֱלֹהִים אֵלָּא

אלו. כִּינן שְׁגָבַר עֲלֵיהֶם בְּרִאיוֹתָיו בְּקֶשׁ הַמֶּלֶךְ לְהַרְגוֹ וְנַעֲשֶׂה לּוֹ נֶס וְיֵצֵא לְחָרֶן. וְהִתְחִיל לַעֲמֹד וְלִקְרֹא בְּקוֹל גָּדוֹל לְכָל הָעוֹלָם וְלִהְיוֹתֵם שְׂמֵשׁ שָׁם אֱלֹהֵי אֶחָד לְכָל הָעוֹלָם וְלוֹ רְאוּי לַעֲבֹד. וְהָיָה מִהֲלֶךְ וְקוֹרָא וּמִקְבִּץ הָעָם מַעִיר לַעִיר וּמִמְלִכָה לְמִמְלִכָה עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאַרְץ כְּנַעַן וְהוּא קוֹרָא שְׁנָאֵמֶר (בראשית כא לג) "וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם". וְכִינן שֶׁהָיוּ הָעָם מִתְקַבְּצִין אֵלָיו וְשׂוֹאֲלִין לּוֹ עַל דְּבָרָיו הֲיָה מוֹדִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דַעְתּוֹ עַד שֶׁיִּתְזַוְּרָהוּ לְדָרְךָ הָאֵמֶת עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו אֲלָפִים וּרְכָבוֹת וְהָם אֲנָשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וְשָׂתַל בְּלִבָּם הַעֲקָר הַגָּדוֹל הַזֶּה וְחָבַר בּוֹ סָפְרִים וְהוֹדִיעוּ לְיִצְחָק בְּנֵו. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק מִלְמַד וּמְזִהִיר. וַיִּצְחָק הוֹדִיעַ לְיַעֲקֹב וּמְנָהוּ לְלַמֵּד וַיֵּשֶׁב מִלְמַד וּמְחַזֵּק כָּל הַבְּנָיִם אֵלָיו. וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ לְמַד בְּנֵיו כָּלֵם וְהַבְּדִיל לּוֹי וּמְנָהוּ רֹאשׁ וְהוֹשִׁיבּוּ בִישִׁיבָה לְלַמֵּד דָּרְךָ הַשָּׁם וְלִשְׁמֵר מִצְוַת אַבְרָהָם. וְצָוָה אֶת בְּנָיו וְשָׁלַח יַפְסִיקוּ מִבְּנֵי לּוֹי מִמְּנָה אַחַר מִמְּנָה כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁכַּח הַלְמוּד. וְהָיָה הַדְּבָר הוֹלֵךְ וּמִתְגַּבֵּר בְּכִנֵּי יַעֲקֹב וּבְנָיִם עֲלֵיהֶם וְנַעֲשִׂית בְּעוֹלָם אֵמָּה שֶׁהִיא יוֹדַעַת אֶת ה'. עַד שֶׁאָרְכוּ הַיָּמִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם וְחָזְרוּ לְלַמֵּד מִעֲשִׂיהֶן וְלַעֲבֹד כּוֹכְבִים כְּמוֹתֵן חוּץ מִשְׁבֵּט לּוֹי שֶׁעָמַד בְּמִצְוַת אַבּוֹת. וּמַעוֹלָם לֹא עָבַד שְׁבֵט לּוֹי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים. וְכַמְעַט קֵט הָיָה הַעֲקָר שֶׁשָׂתַל אַבְרָהָם נִעְקָר וְחוֹזְרִין בְּנֵי יַעֲקֹב לְטַעוֹת הָעוֹלָם וְתַעֲוִיּוֹת. וּמֵאַהֲבַת ה' אוֹתָנוּ וּמִשְׁמֵרוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ עָשָׂה מִשָּׁה רַבָּנוּ רַבָּן שֶׁל כָּל הַבְּנָיִים וְשָׁלַח. כִּינן שֶׁנִּתְנַבֵּא מִשָּׁה רַבָּנוּ וּבְחַר ה' יִשְׂרָאֵל לְבַחֲלָהּ הַכְּתִיבֵן בְּמִצְוֹת וְהוֹדִיעֵם דָּרְךָ עֲבוֹדָתוֹ וּמָה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וְכָל הַטּוֹעִים אַחֲרֶיהָ:

48 פנים יפות פרשתנו יב, ה. ויצאו ללכת ארצה כנען. הנה לא מצינו שהראהו הקדוש ברוך הוא ארץ כנען, והרמב"ן ז"ל כתב, דהיינו בדרך המיוחד לילך לארץ כנען וכו'. ונראה דא"ש לפמ"ש לעיל בפ' נח ויצאו אתם ללכת ארצה כנען, דהיינו שהיה מחשבות לבם ביציאתם מאור כשדים ללכת דוקא לארץ כנען כמ"ש שם, אבל כאן לא היה מחשבתם לארץ כנען דוקא, אלא לפי מה שיראהו הש"י כאשר אמר אשר אראך. ונראה דכיון שאמר הש"י שיצא מחרן, ולא הודיעו מאיזה צד מארבע רוחות עולם, כמו בעקידה שנאמר [כב, ב] לך אל ארץ המוריה, והבין אברהם מדעתו שישע בדרך המיוחד לארץ כנען, כיון שכבר נדר באור כשדים ואם יראהו הש"י בדרך או בבואו לארץ, שילך אל ארץ אחרת יפנה משם דרך אחרת, וכשהגיע אל ארץ כנען נגלה אליו הש"י שזה המקום הקבוע לו לזרעו, וז"ש לו לזרעך אתן את הארץ:

49 צפנת פענח ח"ש כד, א. ואברהם זקן בא בימים. בא, עיין ברמב"ן, ולדינא ר"ל כך, דהנה ע' ברמב"ם הלכות מלכים דגם ב"נ רק גדול ולא קטן, אך מ"מ נ"מ כך, דע' בנזיר דף ס"ד מבואר דאף למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן, גבי ב"נ מה"ת ע"ש, והנה שיטת רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בהל' שבועות. ובפה"מ נדרים ונזיר כך דמופלא ר"ל בן י"ג בלא שערות, וכן הוא בספרי פ' נשא ופרשת מטות ע"ש בזה, עכ"פ כך דבן נח הוה גדול בן י"ג בלא שערות וישראל רק בשערות, והגדר דגבי ב"נ ליכא גדר צירוף בזא"ז רק בב"א ולא מצטרך בכדי אבילת פרס וכדומה, ועמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' מא"ס, גבי שיעורין ובהל' מלכים, לכך ליכא גבי ב"נ דין דנזירות, עי' בנזיר דף ס"א ע"ש ודין תרימין לר"ע דהעדר אין לו כלל, וזה הגדר דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וזה שאמר כאן דמאז שנעשה אברהם גדר ישראל גמור דמצרף וזה [שערות] וכן שליחות וקידושין וכמה דברים.

50 פרשתנו יב, ח. ויעתק משם ה'הרה מקדם לבית-אל ג'ט אהלה בית-אל מ'ם וק'צי מקדם ג'בו-שם מזבל ליהנה ויקרא בשם יהנה:

51 ח"ש כד, ז. יהנה | אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומא'רץ מולדתי ואשר דבר-לי ואשר ג'שבע-לי לאמר לזרעך אתן את-הארץ הג'את הוא ישלח מלאכו לפ'ניך ולקחת אשה לבני משם:

רש"י ד"ה ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר 'ואלהי הארץ', ולמעלה אמר ואשביעך וגו'? אמר לו עכשו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, ש'הרג'לתיו כפי הבריות, אבל כש'לקחני מבית אבי הנה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו כ'אי עולם מכירים בו ושמו לא הנה רגיל ב'ארץ:

52 לקוטי שיחות חלק טו עמוד 158. רש"י שטעלט זיך אויף די ווערטער ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי און איז מדייק אז וויבאלד אז ברא אלקים את השמים ואת הארץ און פוני דעסטוועגן ולא אמר ואלקי הארץ, איז מוכח אז די ווערטער אלקי השמים זיינען ניט געזאגט אלס סתם שבח פון דעם אויבערשטן וויבאלד מען דערמאנט זיין נאמען (וע"ד א"ל עליון קונה שמים וארץ וואס שטייט פריער) - ווארום דעמאלט האט ער געדארפט זאגן דעם שבח בשלימותו, זאגן אויך ואלקי הארץ; ולמעלה אמר ואשביעך וגו: אויך למעלה, וואו עס שטייט אלקי השמים ואלקי הארץ, וויבאלד דאס איז

כל עובר נשׁב. פיצד? לאחר שאַכְלוּ וְשָׁתוּ, עָמְדוּ לְבָרְכוּ. אָמַר לָהֶם: וְכִי מִשְׁלֵי אַכְלֶתֶם? מִשְׁלַל אֱלֹהֵי עוֹלָם אַכְלֶתֶם! הוֹדוּ וְשִׁבְחוּ וּבְרָכוּ לְמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם.

56) לקוטי תורה תבא מב עמוד ד. ואברהם הנה היה עומד וצוח בשם ה' אל עולם. פ"י שהשם הוי"ו הוא אל עולם כולא חד ולא אל העולם שהעולם הוא יש ודבר בפ"ע והוא המחיה אותם אינו כן אלא כמו ששמו של אדם אינו מעצמיות האדם אלא שהחיות שלו מלוכש באותיות שמו שהרי אנו רואים שכשקורין אותו בשמו הוא מתעורר כמו כן שם הוי"ו ב"ה הוא מתלבש תוך כ"ע והם רק לבושים וטפלים אליו ית' וכולא חד ממש.

המשך תרע"ב פרק קלג. ועפ"ז יובן מ"ש ויקרא שם אברם בשם הוי"ו אל עולם, שנא' אל עולם ולא העולם היינו שאין העולם דבר בפ"ע כ"א הוא אלקות, וכמו מהות הפרי שזהו הארה (או מהות) כח הצומח רק שבא בהגשמה כו'.

57) פרש"י פרשתינו יב, א. לך לך. לְהַנְאִתָּה וּלְטוֹבֶתְךָ, שֶׁמֶ אֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל, כָּאֵן אִי אֶתָּה זֹכָה לְבָנִים, וְעוֹד שְׂאוֹדֵיעַ טְבֵעָה בְּעוֹלָם:

משכיל לדוד. לך לך להנאתך ולטובתך וכולי הרמב"ן ז"ל טען שא"צ כי משפט הלשון כן הוא הגשם חלף הלך לו אלכה לי אל הגדולים ורבים ככה ותירץ מוהרא"ם ז"ל דאף על פי שמשפט הלשון כן הוא כל היכא דאיכא למדרש דרשינן עיין שם ואחר אלף אלפים מחילות לא ירדתי לסוף דעתו דבשלמא אם דרשה זו היתה נמצאת במדרש חכמים היה מקום לתרץ כן שכן מצינו כמה דרשות מיתורא דקראי וכדומה אעפ"י שכפי משפט הלשון אינו מוכרח לידרש מ"מ היכא דאיכא למדרש וכו' מיהו לימוד זה הוציא רש"י ז"ל מדעתו דבמדרש לא נמצא כן כמ"ש הרא"ם גופיה וכיון שכפי משפט הלי' אין כאן שום יתור ל"ל לרש"י לבקש דרשות מדעתו הרי כל עצמו של רש"י לא בא בפירושו אלא ליישב המקרא על פשוטו כמו שהודיע בכמה מקומות ואפילו דרשות רז"ל לא הביאם אלא היכא שאין הפשט מיושב כ"כ א"כ קו' הרמב"ן בדוכתא קיימא. וראיתי לבעל שפתי חכמים שכתב ולי נר' שקושיא היא בכל מקום וגבי הגשם חלף הלך לו ר"ל לטבעו לרצונו אבל כאן הקב"ה אמר לו לך לך והוא אין רצונו בכך לכך הוצרך לפי להנאתך וכו' ועמו הסליחה כלל זה אין לו רגלים דבכמה מקומות מצינו תיבה זו אע"ג דלא הוי לרצון ואפ"ה לא דריש בהו

געזאגט ביי ואשביעך, וואָס ביים דערמאָנען דעם שם ה' אינמיטן באַ אַ שבועה איז ניט מתאים צו מפסיק זיין מיט סתם דברי שבח (און דעריבער איז רש"י מעתיק ואשביעך, ווייל דערפון איז דער הכרח אַז וגו' [אלקי השמים ואלקי הארץ] איז ניט סתם אַ שבח). נאָר מ'מוז אָננעמען, אז סיי אלקי השמים" דא און סיי אלקי השמים ואלקי הארץ - למעלה זיינען נוגע צום תוכן דברי אברהם צו אליעזר'ן, דערמיט האָט ער מסביר געווען די תמ' הנ"ל; ממנ"פ וכו' (דערפאר מוז רש"י זאָגן אמר לו ס'איז ניט סתם א לימוד וביאור השינוי, נאָר אַן ענין וואָס אברהם האָט געזאגט און מסביר געווען צו אליעזר'ן). און היות, אַז ער האָט משנה געווען בלשונו - פריער אלקי השמים ואלקי הארץ און איצט נאָר אלקי השמים - איז מובן אַז אין דעם שינוי איז מרומז די הסברה פון אברהם צו אליעזר'ן: אמר לו עכשיו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות, וואָס דערמיט פאָלט אָפּ די תמ' פאָר - וואָס אברהם וויל ניט נעמען פון די בנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו וואָרום הגם אַז עכשיו איז דער אויבערשטער דאָ (במקומו של אברהם) אויך אלקי הארץ דורכדעם וואָס אברהם האָט דא מפרסם געווען אלקותו ית' בעולם, האָט דאָס אָבער נאָך ניט משפיע געווען אויף די בנות המקום ביז צו זיין ראוי אַלס שידוך פאָר יצחק'ן, ווייל דאָס איז נאָר אין אַן אופן שהרגלי תיו בפי הבריות - בלויז אַן ענין פון רגילות בפי הבריות, אָבער ניט קיין שינוי אין הנהגה און אין מעשה. אבל כשלקחני מבית אבי הי' אלקי השמים ולא אלקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא הי' רגיל בארץ: לאידך גיסא האָט אָבער קיין אָרט ניט צו ברענגען יצחק'ן אינעם ארץ פון בית אבי, ווייל די השפעה פון אברהם, דער ויקרא שם בשם הוי' א"ל עולם, ביז צום ווערן אויך אלקי הארץ (לכה"פ אין אַן אופן פון הרגלתי בפי'), איז ערשט געווען שפעטער נאכדעם ווי לקחני מבית אבי; אבל כשלקחני מבית אבי וכו' לא הי' רגיל בארץ ובמילא איז דער אָרט פון בית אבי געווען (און געבליבן) אין אַן אופן וואו ס'איז געווען נאָר אלקי השמים ולא אלקי הארץ, זיי האָבן ניט מכיר געווען דעם אויבערשטן, און שמו לא הי' רגיל בארץ.

55) וירא כא, לג. וַיַּטֵּע אֶשְׁל בְּבֶאֱר שָׁבַע וַיִּקְרָא-שֵׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם:

סוטה י עמוד א. וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: אַל תִּיקְרִי "וַיִּקְרָא", אָלָא "וַיִּקְרֵיא". מִלְמַד שֶׁהִקְרִיא אַבְרָהָם אָבִינוּ לְשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּפֶה

לטובה לפי דלך לך הוא שיעלה ויגיע לשרש עצם הנשמה וימשיך אור עצם הנשמה בהארת הנשמה ובדרך עבודה מלמעלמ"ט הנה לזה מקדים הנאה שהוא במדרג' מקיפים שבנשמה לטובה שהוא במדרג' פנימי' שבנשמה, ולהורות על אופן העבודה שהיא בדרך מלמעלה למטה. **לקוטי שיחות חלק כ עמוד 305.** ענין הנ"ל - אז דער ציווי לך לך (ניט נאָר צו אברהם אבינו, נאר אויך צו יעדער אידן) איז בנוגע צו אַלע זיינע כחות - קומט אַרויס נאָך מער בהדגשה אין די ווערטער שלאחרי זה מארצך וממולדתך ומבית אביך, וואָס טייטשן אָפּ דעם לך לך: אַז דער הילוך (לך לך) דאַרף זיין סיי בנוגע צו ארצך (רצון יי), סיי בנוגע צו מולדתך (מדות), סיי בנוגע צו בית אביך (מוחין), אז די אַלע דריי ענינים הנ"ל [וואָס זיי זיינען כללות כל הכחות] זאָלן זיין ניט ווי זיי זיינען מצד הטבע (כאָטש אַז דאָס רעדט זיך וועגן טבע דאברהם אבינו), נאר זיי זאלן זיין אין אַ אופן פון לך לך, בבחינת הליכה שלמעלה ממדידה והגבלה (העכער אפילו פון מדידה והגבלה דאברהם אבינו), בבחינת ביז אַז די עלי' (והילוך) אין אַלע זיינע כחות איז אין אַן אופן אַז זיי זיינען שלא בערך' לגבי ווי זיי זיינען געווען פריער, וואָס דערפֿאַר זאָגט ער לך גו' מארצך וממולדתך ומבית אבי, אַז ער זאָל אַוועקגיין פון ארצך מולדתך און בית אביך וואָרום די כחות הנ"ל ווי זיי זיינען מצד הטבע (דאברהם אבינו) [ארצך מולדתך בית אביך] זיינען ניט בערך' לגבי ווי זיי זיינען נאָך - דער עבודה פון לך.

(59) לקוטי שיחו חלק טו עמוד 84. ראה בסוף.

רש"י ולא מידי כגון (בפ' דברים) ואתם פנו לכם וסעו המדברה וכו' והתם ודאי שלא לרצונם אמר להם שילכו וכן בפ' תולדות וקום ברח לך אל לבן אחי וכו' ורבים ככה. ולעד"ן דלאו מיתורא דלך נפקא ליה לרש"י הך פירושא דלפי האמת אין כאן יתרון לדרוש שכן משפט הלשון אלא הכרחו של רש"י שהרי משפט הלי' היא דבכל מקום שהזכיר ל' הליכה לא הזכירה על היציאה ממקום שהיא בו אלא על המקום שהולך בו אבל על מקום שיוצא שייך ל' יציאה וכדומה כמו ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה הרי ההליכה קאי על חרנה וכן רבים ובהך פרשה גופה ויצאו ללכת ארצה כנען א"כ הכא היל"ל צא מארצך וכו' ולך לך אל הארץ אשר אראך אלא משי"ה כתיב הליכי' זו חוץ למקומו לידרש ומשו' דכת' לך לך דרש"י תרתי מילי להנאתך ולטובתך הנאה היא שיהיו לו בנים והטוב' שיודע טבעו בעולם וה"ט דבפ' וירא גבי ולך לך אל ארץ המוריה לא פ"י רש"י מידי אע"ג דהוי הלי' כפול כמו הכא ולפי דרכו של הרא"ם התם נמי הו"מ לדרוש להנאתו אלא היינו טעמא משום דהתם ניהא דההליכה קאי לארץ המוריה מקום שהיה לו להלך וליכא למדרש מידי וכן בכל מקום אבל הכא דוקא איכא למדרש הכי והקרוב אלי' שדרשה זו לאו מדידה דרש"י הוא אלא מצאה באיזה מדרש והביאה רבינו לתרץ ההרגש הנז' דאיכא בלישנא דקרא ומה שהאריך רש"י ושם וכו' וכאן וכו' בא לומר דלא תהא סבור שהליכתך שם אינו צריך אלא דוקא לענין להיות גוי גדול מכלל שאם לא ילך לגוי גדול הוא דלא יהא הא בנים מיהא יהיו לו לכך קאמר דלאו הכי אלא שאם לא ילך לא יהיו לו בנים כלל:

(58) סד"ה לך לך מש"ה. וזהו תוכן ענין הידיעה שהודיע הקב"ה לאברהם אבינו באמירה זו לך לך דאתה אברהם הנה עבודתך בדרך מלמעלמ"ט ודרך עובדי ה' בנשמתם, ולך לך לשרש נשמתך ותצא מארצך שהוא עצם הרצון לזכך את הארץ שהוא הגשמי' בדרך מלמעלמ"ע ע"י מולדתך שהן המדות טובות המכוונות לזה, ומבית אביך הם ההשכלות וההשגות בביאורים והסבר עניני אלקו' הנה מכ"ז תצא ותבוא אל הארץ שהם הגשמי' אשר אראך, דבאמת הנה תכלית כוונת הבריאה הוא בירור וזיכוך הגשמי' ע"פ העבודה, אבל עבודתך היא בדרך מלמעלמ"ט דוקא, דזהו אשר אראך, ולכן הנה בהיציאה מזכיר כולם היינו ארץ מולדת ובית אביך ובסדר הזה דוקא שמקדים ארץ שהוא כינוי לרצון וגשמי' ומולדת ובית אביך הם רק טפלים שהם רק דרכי העבודה, ובביאה מזכיר רק ארץ שהוא הכינוי לגשמי', וזהו שפרש"י לך לך להנאתך ולטובתך שהקדים הנאה

שדי

כללי הפוסקים סימן ח

חמד

א' תת"ד

ד' מ' פ"א) ועיין בספר כל החיים הגד"מ דף ז"ך אה"ת י"ד ש"ן הלכות י"ט דף ד"ן ע"ד ואין אל"ל הספר הנ"ל הנדפס בפני עלמו רק הנספח להש"ם וידוע כי אי אפשר לכוין הדפים אבל נראים הדברים שהוא מה שרשומי לעיל ועיין בספר יפה ללב ח"ג הנדפס חדש ממש בדף קל"ו ע"ב שהקשה מרש"י נדרים דף א"ף ארש"י דב"מ דף פ"ה וכתב שכן הקשה ג"כ הרב בירך משה ועיין בספר מטה אהרן דף ח"י ע"א שהקשה לו ע"ד רש"י דידים ארדויה מ"ש בניטין עמ"ש בנדרים דף ד"מ ע"ב וכתב שוב נזכרתי לפי נדרים אינו מרש"י וכו' ובמג"א סי' א' סק"ח ד"ה ושללתי וכו' מכנה בשם המפרש לנדרים (וקא"ל ד' י' ע"ש) :

(ה) ר"ע"י פי' מס' נויר אינו מרש"י שהרי מרן כסף משנה מכנה אותו בשם המפרש כ"כ הרב יד מלאכי בכללי רש"י אה"ת ו' בשם הרב מגילה ספר ונמשך בזה הרב נחמד למראה בח"א דף קמ"ז ע"ב ע"ש וכ"כ הרב מוהר"ן הירש חיות בהנהגותיו ברש"י מסכת נויר דכבר ידענו לפי' נויר אינו מרש"י ע"ש ולענ"ד יש לפקפק שהרי עיינו הרואות לרבותינו הסו"ת בנייר פרק כהן גדול דף ק"א ע"ב ד"ה ופ"א נשא הביאו מה שפי' המפרש שם וכינו אותו לרש"י כע"ש גם הרש"ש בחשו"ל כלל י"א סי' ג' כתב פירש"י וכו' (בא"ד ד' פ"א) ור"ס חלק עליו וכו' עיין שם גם מרן כ"מ עלמו בפ"א מהל' מעילה הלכה ג' מביא דבריו בלשון ופירש"י כע"ש ועיין במה שכתבתי בס"י א' אה"ת ו' :

(ו) ר"ע"י פירוש מס' מעילה אינו מרש"י כן כתב הרב יד מלאכי בכללי רש"י אה"ת ו' בשם הרב ברכה הובח והזכירו מרן חיד"א בשם הגדולים ותמיה לי דשם בסמוך הביא דברי הרב מגילה ספר דפי' נויר אינו מרש"י מדמכנה אותו מרן כ"מ בשם המפרש ע"ש ובשה"ג וא"כ משמע דפי' שמכנה אותו מרן כ"מ בשם רש"י הוא ודאי מרש"י עלמו דאל"כ היה מכנה אותו בלשון המפרש ולפי"ז ע"ל דפי' מס' מעילה הוא מרש"י עלמו שהרי מרן כ"מ בפ"ג מהלכות מעילה דין ו' ודין י' ודין י"ב ופ"ד ג' ז' ופ"ה דין ו' ובפ"ו דין ג' ז' ו' בכל המקומות הנ"ל מכנה אותו בשם פירש"י כע"ש. גם בכללי מרן דף כ"ט ע"א (מדע"ס אמר"ק) כתב בשם רש"י וסו"ת ריש מעילה דאשכחן דתני לא זו א"ז וכו' ע"ש הביא דבריו הרב חינוח וחסדא נר"ו דף ו' ע"ג הרי דבכל דוכתי הנ"ל מביאו מרן בשם רש"י ומגין לו להרב בפי' דאינו מרש"י אלא אחד מהלמדיו ועכ"פ מוכרח לומר דהרב בפי' אינו מודה למה שהכריח הרב מג"ס. ויש ליישב בדוחק קלה ובחינא וחסדא שם עמו"ד כתב דכבר ידוע דפי' מעילה אינו מרש"י וכמ"ס הי"מ וכו' ע"ש וק"ק דהי"ל להטיר על דברי הי"מ לפי מ"ש המג"ס בהטעמות דברי מרן בכלליו וכמ"ס בענינותיו וק"ל :

(ז) פירש"י שבהרי"ף לא עשהו רש"י עלמו אלא לקוח הוא מרש"י שבהש"ם לא ידענא מאן הוא המחבר כ"כ הרב יד מלאכי בכללי רש"י אה"ת ו' ולמד כן מדמוכיר בפי' הנ"ל אה"ת רש"י בפ' כל הכלים גבי אסובי יונקי ע"ש ועיין משק ביתא בכללי רש"י אה"ת כ"ה וע"ע רש"י סוכה ל"ה סוף ע"ב ד"ה ניעלה בזכונה וב"מ דף פ' ע"א ד"ה מוס זה ובחולין מ"ה ע"א ד"ה נפתחה כמין דלת ובדף ס"ז ע"ב בקוקייאני אסורי ובכולהו דוכתי הנ"ל מזכיר בפי' הנ"ל אה"ת רש"י ז"ל וכן בפרק כל הנשבעים ד"ה דוקא ספרא דאגדתא מביא גירסת רש"י ופרי"ף ע"ש ומרן חיד"א בברכי יוסף א"ח סי' ט"ו אה"ת א' החליט ג"כ דאינו מרש"י והסיג על סרעניס שייחוסו לרש"י והזכיר דברי הא"ר שהזכיר בי"מ הגדול שם ועיין לרבנן בתראי סרעניס פתח הדביר וחינא וחסדא נר"ו סובאו דבריהם בפס"ד ח"א דף י"ט ע"א ובחינא וחסדא דף י"ג ע"ד ועיין לה"ה פ"ו מהלכות יו"ט הי"ג ולמרן הב"י בס' סקמ"ה בדיון כתיבה גט בחו"מ שכתב בשם רש"י דדוקא בראיכה עיגון ואינו ברש"י שלפניו אלא ברש"י שבהרי"ף נראה מזה דמייחסים פי' הנ"ל לרש"י וממ"ס במשק ביתא הנ"ל בשם הרב מתנה לוי' דספירוט

ד"ה עוד הביא ראי' ובאות קי"ח. ובשונים לרוד רפ"ב דמס' אהלות הביא דבריו הרב יד מלאכי בכללי שאר מחברים אה"ת י"א כתב על רבינו שמאן דמפרש מחגי' לכאורה ושוב מביא הש"ס שהוא נגד פירושו וכמה החלו עולין קלם עליו מקבולת המסדרונה שנה א' וראיתי בחוברת ב' עמוד ל"ח ול"ט האריך בכלל זה ע"ש :

(ב) רבינו עובדיא הוא פרשן ולא פסקן ואם כי הוא גדול מאד אין לתמוה על פי הדיון כן כתב הרב נודע ביהודה במהדורא שאינו מוסכם על פי הדיון כן כתב הרב נודע ביהודה במהדורא הניינא חלק אה"ת העוזר סימן קי"ד ואנכי הרואה לרבינו הרדב"ז בחשוכה סי' אלף ק"פ (בדע"ס ווארשא תרמ"ב ה"א בחלק ד' סי' ק"ח דף ל"ב פ"א) דכהדי דקעטיק לארבותי דנקיטיק מלות יבוס קודמת והביא שכן דעת כמה וכמה מהפוסקים ראשונים ואחרונים כתב וז"ל וכן כתב רבינו עובדיא בפירוש המשניות שלו והא"ש הוא היה מפורסם בחכמה וראש לכל רבני ירושלים והוא היה תלמיד אשכנזים וראש אה"ת כל דברי הראשונים כי היה אחרון בזמן כי אין לו ארבעים שנה שנתבקש בישיבה של מעלה עכ"ל ועוד כתב שם (בשם ד') רבינו עובדיא שהזכרתי למעלה היה איטלייני ובקי בכל מנהגיהם ואמר שפסק ההלכה יבוס קודם אפילו בזמן הזה והוא היה אחרון שבכולם וכל חכמי לרפת וספרד ואשכנז שירושלים היו יושבים לפניו כפופים לו עכ"ל לא ולמד כמה רב גובריה ורחוק לומר שלא דקדק בדבריו וכתב דבר שאינו מוסכם להלכה ועיין לקמן באה"ת ט' :

ועל זמן פטירתו ראי' בספר המעלות לשלמה בדף ע"ו ע"ב שהביא מחלוקת שבספר שלשלת הקבלה כתב שנפטר בשנת ר"ן ובספר קורא הדורות כתב דלא יתכן לומר כן והרב המחבר האריך קלה בזה ע"ש :

(ג) ר"ע"י פירוש מס' תענית אה"ת הוא מרש"י ז"ל במחלוקת הוא שני וכתב מרן חיד"א בספר שם הגדולים (במסכת גדולים אה"ת ע"י) דמחוק דברי רבינו יעקב והריטב"א ור"ב"ן נראה בהדיא דהוא מרש"י אלא שמרוב ההעסקות נפלו כמה ע"ס וכן כתב בספרו פתח פינים בחידושו להענית דף כ"ד כן מלאכי כסוב אל"ל ועיין להרב משק ביתא בכללי רש"י אה"ת כ"ב וכן נראה דעת הרב מג"א סי' סקד"ן סי' כ"ג מדהק' דברי רש"י דפסחים ותענית אהדרי וכמ"ס במכתב לחוקייהו ע"ש בדף ס"ח ע"ד ודף ק"ג ע"ב וג' שם דהרב מוהר"ן הירש חיות בריש ובסוף סעמיה הכריח דאינו מרש"י וכן נוסח דעת הרב יד דוד (ש"ס) דף רב"ן פ"ד ועיין לרבי און מערכת הקו"ף אה"ת ע"ו כל החיים בדף ז"ך אה"ת ח"י ולהרבניס מראה הנובה דף י"ז ע"ד וערוך השלחן סימן סקד"ן אה"ת ח' שמתרו ליישב קושיית הרב מג"א ולא העלו על שפתם לומר דמטיקרא קושייא ליחא דפירוש תענית אינו מרש"י משמע דסברי דהוא מרש"י עלמו. גם הג' חת"ס א"ח סי' ר' חסד ליישב קושיית הרב השואל דרש"י ספר ארדויה מ"ש בתענית ע"ו ע"ב אמ"ס ביבמות ע"ש ועיין בספר ימי שלמה בדף ל"ד ע"ב ה"ח ע"ד רש"י חת"ס כ"ט ע"ס מ"ש בספר הפירוש :

(ד) ר"ע"י פי' מס' נדרים כתב הרב מוהר"ן הירש חיות בהנהגותיו לנדרים דף ו' בדרך כלל על כל המסתמא דאינו מרש"י עלמו ע"ש ועיין להרב דרך המלך דף פ' ע"ב ודף פ"ג סוף ע"א ועיין מה שנידד בזה מרן חיד"א בספר מהזיק ברכה א"ח סימן חפ"ט וביד"א סי' ב"ן אה"ת ל"ו (ר"ס ג"ה ס"ה א"ר ר"ח בשם הגדולים מהנהגת ע"י) ושני המאורות הובא ד"ק בס' בפי' כנחיות סי' קל"ה הקטו דברי רש"י דידים ארדויה מגיטין ס"ן ע"ב לנדרים ס"ב ע"ב ע"ש וק"ל וממ"ס מרן מוהריטב"א בספר הלכות יו"ט בפ"ג דבכורות (ר"ה והנה הרב עש"ל בפ"ט) נראה דס"ל דרך כלל על כל המסתמא שאינו מרש"י ז"ל (ואין לפרש עליו ל"ט) ע"ש בדף כ"ה פ"ב (פירוש ווארשא) דקא"ו על רש"י הנ"ל דף ד"פ וכן נראה דעת מרן החב"י ב"סא"י כי בזה בפי' יד ימין בדף ע"ו ע"ג (כ"ט) דקא"ו על רש"י גירסיה

רבו של הרמ"ק הוצא פירושו בזרע אברהם. ברבות לך לך ר"פ מ"ס ע"פ הנה עין ה' אל יראיו עין אחת הוא הנס כשנמשך דרך הטבע ובשתי עיניו כשיוצא לגמרי מן הטבע כמו קי"ס כו'. והרשעים כמו אמרפל וחזריו בקשו הסתלקות צ' בחי' הנסים כ"א רק חיות הטבע שהוא עולם כמנהגו נוהג. זה נק' בקשו לסמותה שלא יומשך צמל' בחי' זו להיות עין ה' אל יראיו כו'. גם י"ל כמ"ס צח"א פ' תולדות קמ"א צ' בענין ותכהין עיניו מראות שהוא מדת לילה בחי' חשך והיינו כי מדת לילה הוא בחי' מל' ית' מלכותך מכ"ע מלשון העלם שמוסתר ומלוכס האור והחיות צבחי' הסתר והעלם כמ"ס צד"ה רני ושמהי צפ' מקץ בענין רננא ברמשא. אך ארז"ל שלריך להזכיר מדת יום צלילה כמו שאנו אומרים בצרכת מעריב ערבים צורא יום ולילה גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור כדאי' בגמ' פ"ק דברכות די"א ע"ב והיינו שעי"ז ממשיכים לה אור מבחי' מדת יום שיהי' הלילה ע"ד מ"ס הוא הלילה הזה לה' ס"פ צא דבחי' הזה היינו כשנמשך צה בחי' אור וגילוי כמ"ס צח"א גבי פורים צד"ה ותוסף אסתר וזהו כי אשב בחשך ה' אור לי והנה להזכיר מדת יום צלילה זהו"ע יחו"ת כענין עין ה' אל יראיו וכנ"ל אכן הם בקשו לסמותה שיהי' חשך ואפילה לגמרי ולא יאיר כלל מדת יום ויתנהג העולם באפילה וע' ברבות ר"פ מקץ ע"פ קץ שם לחשך זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה כו' ור"פ נח ספ"ל מהלך במצואות האפילי' כו' צא והאיר לפני כו' וצפ' בראשית פ' צ' וחשך ע"פ תהום דור המצול כו' אמר הקצ"ה עד מתי יהי' העולם מתנהג באפילה תצוא האורה ויאמר אלקים יהי אור זה אברהם כו' יעו"ס ומצואר עפ"י הג"ל שאברהם המשיך אפי' בחי' האור ממש גילוי יחו"ע שזהו עין משפט הוא קדש אכן הם בקשו שיתנהג באפילה לגמרי ולא אפי' מדת יום צלילה כו' וזהו ויחלק עליהם לילה כי בחלות לילה מאיר מבחי' הארת היום צלילה :

קיצור ענין עבא למדינתא דשמה כשם מלכה שעכשיו נק' עיר אלקינו ולע"ל הוי' שמה אור הלצנה באוה"ח ושם מלכה כשם אלהיה ז"א ג"כ הוי' כאור זה"י ושם אלהיה עלמות אוא"ס כמו צ' שמות הוי' שלפני י"ג מדה"ר. יראה פני הוי' ממכ"ע וסוכ"ע קוב"ה ושכינתו צשתי עיניו ע"ד עיני ה' אל לדיקים. וזהו עין משפט היא קדש מקדשי שמך בקשו לסמותה שיהי' מתנהג רק כפי הטבע ולא עין ה' אל יראיו. גם כי מזכירים מדת יום צלילה והם רלו שיתנהג העולם באפילה :

ב ודהנה ארז"ל רפ"ק דחגיגה יראה יראה כדרך שצא לראות כו' וע' פ"ק דסנהדרין ד"ד סע"ב דהיינו מסורת ומקרא שאנו קוראים יראה שיתראו לפני הקצ"ה והכתי' יראה שהם יראו פני הוי' השכינה ודרשינן תרוייהו מה"י הוא רואה אותך צשתי עיניו אף' אחת כו'. וענין שתי עיניו של אדם י"ל צכמה אופנים הא' עפמ"ס צד"ה וידעת היום צ' פסוקים אתה הנחת וידעת היום דאתה הראית קאי על ממכ"ע ועו"כ ומצברי אחזה. ופסוק וידעת היום קאי על בוכ"ע וזהו"ע שתי עיניו של אדם. הב' מ"ס סד"ה לצבתי צפי' באחד מעיניך באחד כתי' ובאחת קרי. באחד היינו יחו"ע אך שהוא ית' אחד ממש וכולא קמיו' כל"ח. באחת היינו יחו"ת בשכמל"ו אך שהוא ית' מלך העולם כו'. ועמ"ס צד"ה כי תשמע בקל שזהו"ע מפתחות החילוניות ומפתחות הפנימיות

אור וירא התורה קד

הפנימיות. ועמ"ש מזה בד"ה לאינה וראינה בענין שאו ידיכס קדש. ומבחי' צ' הסתכלות הג"ל מהאחת יומשך צירור נה"צ שהנה"צ מתפעלת דוקא מבחי' בשכמל"ו כנ"ו בד"ה נכ"ה צכסליו וצד"ה אדם כי יקריב להיות כי ראי' דציטול היס לאין הוא נראה ונתפס יותר בחוש הראי' ומבחי' בלחד מעיניך יגיע ההתפעלות לנה"א כו' ולריך להיות לראות בשתי עיניו של אדם דוקא וזהו שמע ישראל פי' שמע שם עי"ן שם היינו צ"ן ורפ"ח שנפלו בשבט"כ ולריך להעלותם לשרשם לבחי' ע' רצח. והיינו ענין צירור נה"צ שנמשכה מבחי' צ"ן בגימ' בהמה. והעללה זו זהו ע"י שמע להתצונן ולהסתכל ציטול היס לאין והוא ג"כ ע"י בלחת מעיניך. וזהו שם ע' שישים עינו ולצו להתצונן איך שהכל נמשך מבחי' שס. והוא מ"ס אח"כ בשכמל"ו. ועי"ז יתהפך רלוגו שלא לחפון בהיס וגפרד כ"א במקור החיות כו' ועי"ז נכלל שם בעי"ן הג"ל. וזהו היפוך מדור הפלגה שאמרו ונטשה לנו שם שיהי' צ"ן ורפ"ח גפרדים ממקורן. והנה העל"א שם לבחי' עי"ן זהו"ע שמע והו"ע העלאת נה"צ ע"י בלחת מעיניך ואח"כ ישראל לי ראש העלאת נה"א שציטולה בעלמות אוח"ס והוא ע"י בלחד מעיניך בחי' עלמות אוח"ס דכולא קמי' כלא כו'. הג' ע"פ מ"ס בד"ה שובה ישראל בענין וירא כל העס כו' ויאמרו ה' הוא האלקים צ"פ וזהו"ע צ' עיניו של אדם היינו צ' התצוננות דב' בחי' הוי' הוא האלקים כו' ע"ס היטיב. וזהו צן פורת יוסף עלי עין למעלה מבחי' שם ע' כ"א גס שמע ישראל כו' בחי' בשתי עיניו כו' וכנ"ל. ע' עוד מ"ס בסידור בהציאור ע"פ ששת ימים תחבל מלות צפי' כי עין צעין יראו כו' :

ג"כ	ג"א
<p>ג וּלְתוֹסַפֹּת ציאור ענין בשתי עיניו של אדם יש להקדים שאין דומה שמיעה לראיה הראיה לפי שהיא מבחי' חכמה ע"כ היא השגת המהות ממש משא"כ השמיעה שמבחי' צינה אין משיג המהות לכן גם בענין ההתפעלות אינו דומה כלל להתפעלות הנמשך מן הראיה רק עכ"ז הרי גם על מה שאין יכולים להגיע ע"י ראייה ע"ז נאמר והיה אס שמוע תשמעו אל מלותי כמ"כ בהתצוננות ענין ציטול ע"ס</p>	<p>ג וּלְתוֹסַפֹּת ציאור ענין בשתי עיניו י"ל עפמ"ס במ"א צדרוש פ' ראה ענין ראי' ושמיעה עד"מ בגשמיות אין דומה שמיעה לראי' שמן הראי' נמשך התפעלות יותר כמ"ס בד"ה ואלה המשפטים ומ"מ השמיעה דקה יותר שמשוג בהשמיעה קול ודבור משא"כ בראי'. אך היא הנותנת שלפי שהראי' היא חכ' שלמעלה מהצינה ע"כ מתפשטת למטה יותר כו'. והנה הראי' לפי שהיא מבחי' עליונה יותר היינו מבחי' חכ' איזוהו חכס הרואה ע"כ היא השגת המהות ממש משא"כ השמיעה מרחוק שאין משיג המהות ולכן גם בענין ההתפעלות הנמשך מהשמיעה אינו דומה כלל להתפעלות הנמשך מן הראי' וז"ש במשה רבע"ה וירא את העגל כו' וישלך את הלוחות והרי גם מקודם שראה ידע ג"כ צרור מזה שהרי הקב"ה א"ל סרו מהר כו' עשו להס עגל כו' ואעפ"כ נאמר ושני לוחות העדות בידו אלא ע"י וירא את כו' אז דוקא וישלך כו' אלא מהמת שאין דומה שמיעה לראיה. וז"ש צפ' עקב י"א צ' כי לא את בניכס אשר לא ראו</p>

זיי צו פרשת בראשית¹².

און עד"ז אויך בנוגע כמה ענינים פון אברהם אבינו, וועלכע שטייען ניט אין פרשת לך לך, נאָר אין פרשת נח. דער טעם דערפון איז, ווייל אברהם אבינו'ס עבודת ההכנה צו מ"ת (חיבור עליונים ותחתונים) האָט זיך אָנגעהייבן ערשט מיט (און נאָך) „לך לך גו"¹³ (ווען אברהם איז אַרויס פון חרן קיין ארץ-ישראל¹⁴); משא"כ לידת אברהם אבינו

ב.ספר (ספירת) תולדות אדם (בראשית ה, א וברש"י), ראה בארוכה בלקו"ש שם ע' 40; ועד"ז הוא בנוגע ללידת א"א וכו' דסיום פ' נח, שהוא הגמר והסיום דאלה תולדות שם (נח יא, יוד).

12) ראה בכ"ז לקו"ש שם ע' 45-6 ובהערות שם. 13) תו"א פרשתנו יא, ג. תו"ח שם פג, סעי'ד ואילך. אוה"ת שם (כרך ו') תתרעה, ב ואילך [ובלקו"ת לג"פ עז, א"ב (וראה גם אוה"ת שם (כרך ד') תרפד, ב. תרפז, ב), שויאמר ה' אל אברם לך לך גו' (שיהא יורד ונמשך למטה)] הוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת, ע"י"ש.

ואף שהתחלת ב"א תורה הייתה בהיות אברהם בן נ"ב שנה, בהיותו עדיין בחרן (ע"ז שם) — ההכנה למ"ת שעשה הותחלה (רק) לאחר לך לך. ולהעיר שגם ואת הנפש אשר עשו בחרן — דשעבידו לאורייתא (פרשתנו יב, ה. תרגום שם), ענין התחלת ב"א תורה (ע"ז שם. רש"י שם) — נאמר בתורה בפ' לך לך (אף שזה הי' לפני"ז). וראה הערה הבאה.

14) ראה בארוכה מקומות שבהערה הקודמת. ועפ"ז תובן קושיית התוס' (ד"ה וגמירי ע"ז שם) „ואע"ג דכתיב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן"

— דלכאורה תמוה (כמו שהקשה במהרש"א שם), שהגם שהי' אז בן ע"ה אמר הכתוב שפיר שלקח עמו אז הנפש אשר עשו כבר בחרן בהיותו בר נ"ב —

כי כיון שההכנה למ"ת הותחלה רק ביציאתו מחרן לא"י — מסתבר, שגם התקופה דב"א תורה הותחלה רק אז; ועל זה מתרץ בתוס' „שתי יציאות הו"ו — דמכיון שגם בהיותו בן נ"ב שנה יצא מחרן לא"י,

* ואף ש.הנפש אשר עשו בחרן הי' לפני היציאה — יש לומר, שכוונת הש"ס (לפי תירוץ התוס') ב.מואת הנפש אשר עשו בחרן... בהיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה"ה היא (לא להזמן) שעשו

סדרה (ע"ד אוריין תליחאי⁵) — דער קו השלישי (האמצעי) וואָס איז מחבר „עליונים" און „תחתונים".

דאָס הייסט, אַז פרשת בראשית, די ערשטע סדרה, איז תוכנה⁶ בריאת העולם, וואָס איז באַשאַפן געוואָרן פון דעם אויבערשטן — „עליונים"; דער תוכן פון פרשת נח, די צווייטע סדרה, איז⁷ זיכוך המטה (דורך די עבודה פון נח איש צדיק, ובפרט דורכן מכול⁷) — „תחתונים"; און פרשת לך לך, די דריטע סדרה, איז ענינה חיבור עליונים ותחתונים⁸.

און דערמיט וועט זיין פאַרשטאַנדיק וואָס פרשת נח הייבט זיך אָן מיט „אלה תולדות נח נח איש צדיק גו'", ווייל דאָ רעדט זיך שוין וועגן עניני נח וואָס זיינען געקומען דורך זיין עבודה („תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" ⁹); משא"כ לידת נח וכו' ביו „ונח מצא חן בעיני ה'";¹⁰ וואָס דאָס זיינען ענינים וואָס זיינען געקומען (בעיקר) ניט מצד זיין עבודה, נאָר מצד אתערותא דלעילא, דעריבער געהערן¹¹

5) שבת פה, א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 302, ובכ"מ.

6) ראה בארוכה לעיל ע' 51 ואילך.

7) ש.בא בכדי לטהר את כל הארץ (תו"א ח, ד. וראה גם בהמצויין לקמן הערה 29).

8) ראה עד"ז לקו"ש ח"ב שם ועוד (לענין חודש הראשון השני והשלישי). ח"ט ע' 27 (לענין ביהמ"ק ראשון שני ושלישי).

9) פרש"י ר"פ נח, מב"ר ותנחומא שם (וראה לקו"ש ח"ה ע' 36 הערה 2).

וגם פ"י הראשון ברש"י שם (מאגדת בראשית פ"ד. תנחומא באבער נח ט) — „הואיל והזכירו סיפר בשבחוי' — שייך לעבודת נח, כמשנת בלקו"ש שם (ע' 45-6 ובהערה 58).

10) בראשית ה, כח ואילך. ו, ה.

11) וכ"ה גם בפשטות הענינים, שסיפור המאורעות דנח (כשלעצמו) מתחיל בפ' נח, משא"כ לידת נח וכו' עד ונח מצא חן בעיני ה' הם פרט

אברהם אבינו האט געבעטן רחמים פאר די אנשי סדום, איז דאך געווען נאָר אַז זיי זאלן ניצול ווערן אין זכות פון די צדיקים וואָס האָבן זיך געקענט גע- פינען דאָרטן¹⁷; און ווי עס שטייט אויף דעם אין זהר¹⁸, אַז היות ער האָט פאַר זיי געבעטן נאָר בזכות הצדיקים [און הערנדיק אַז דאָרט זיינען ניטאָ קיין עשרה צדיקים איז „לא בעא רחמי“, ניט ווי משה רבינו, וואָס האָט זיך איינגע- שטעלט אויך פאַר די עושי העגל¹⁹], איז „לא עבד כו' כדקא יאות“ — טאָ וואָס איז דער גודל העילוי פון אָט די הנהגה („לבקש רחמים על הסדומים“ בזכות הצדיקים), ביז מען פאַרבינדט דאָס מיט'ן (ענין פון „לך לך“, וואָס דערמיט האָט זיך אָנגעהייבן די) הכנה צו מ"ת?

די הסברה אין דעם: וויבאַלד אַז דער חיבור צווישן עליונים און תחתונים האָט זיך בפועל אויפגעטאָן ערשט ביי מ"ת, און אברהם אבינו'ס עבודה איז געווען נאָר די הכנה דערצו, איז דעריבער אויך זיין עבודה לבקש רחמים על הסדומים („תחתונים“) געווען ניט מצד עצמם, נאָר בזכות הצדיקים.

דאָס הייסט: די דריי הנהגות הנ"ל פון נח, אברהם, און משה רבינו, זיינען בהתאם צו די דריי תקופות הנ"ל — (א) קודם ההכנה צו מ"ת, (ב) הכנה למ"ת, און (ג) מ"ת:

אין דער תקופה פון פאַר דער הכנה צו מ"ת, וויבאַלד „עליונים“ און „תחתו- נים“ האָבן ניט געהאַט קיין שייכות צווישן זיך, דערפאַר האָט נח אינגאַנצן ניט מתפלל געווען פאַר דעם דור המבול — „לא עבד מידי“²⁰; אין דער

און זיינע עניני עבודה ביז „לך לך“ זיינען געווען (בעיקר) אַ המשך¹¹ (און גמר וסיום¹⁴) פון זיכר והעלאת התחתונים, וואָס האָט זיך אָנגעהייבן מיט דער עבודה פון נח איש צדיק.

ג. בכדי צו פאַרשטיין די שייכות פון „לך לך“ מיט מתן תורה — אַז דוקא נאָך „לך לך“ האָט זיך ביי אברהם'ן אָנגע- הייבן דער סדר העבודה פון הכנה צו מ"ת — דאָרף מען פריער מבאר זיין וואָס דער מדרש¹⁵ פאַרבינדט דעם ענין פון „ויאמר ה' אל אברהם לך לך“ מיט דער הנהגה פון אברהם'ען צו בעטן רחמים אפילו פאַר אַזעלכע חוטאים ווי אנשי סדום (ניט ווי נח וואָס האָט ניט געבעטן רחמים אויף דעם דור המ- בול¹⁶).

לכאורה איז ניט מובן: דאָס וואָס

שייך זה כבר להתחלת ב"א תורה (אף שההכנה למ"ת הותחלה רק (ביציאה השני), בהיותו בן ע"ה שנה — מקומות שבהערה הקודמת. וראה תו"א שם, ד).

וע"פ מ"ש בסדר הדורות (ב"א כג, עיי"ש) ש, ויאמר ה' אל אברהם לך לך גו" ה" ביציאה הראשונה ** — נמצא, שבהתחלת ב"א תורה ה" גם הענין ד"לך לך" [שהוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת, ראה הערה הקודמת].

¹⁴ ראה לקמן הערה 66.

¹⁵ ב"ר פרשתנו פל"ט, ו (וראה מפרשי המדרש שם). פמ"ט, ט. ויק"ר רפ"י.

¹⁶ זח"א סז, ב. קו, א. שם בהשמטות רנד, ג. ח"ג טו, רע"א.

את הנפש, כי אם) להזמן שבו מדובר הפסוק ד. ויקח גו' ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען גו'. שאז (בעת שלקח את הנפש גו' מחרן לא"י) הותחלו ב"א תורה.

** בסה"ד שם, שיציאתו מחרן בפעם הראשונה (ואמירת „לך לך“) הייתה בהיותו בן נ"ה שנה. אבל לפי מ"ש התוס' שיציאתו הראשונה הייתה בהיותו בן נ"ב שנה — מסתבר, שגם אמירת „לך לך“ הייתה אז.

¹⁷ וירא יח, כג ואילך.

¹⁸ ח"א קו, א.

¹⁹ תשא לב, לב.

²⁰ לשון הזהר שם.